

"Viimeisen viikon kuukaudessa
käymme sukulaisten luona syömässä.
Lapsilla ei ole harrastuksia."

LAPSIPERHEIDEN KOKEMUKSIA TALOUELLISESTA TILANTEESTAAN

KYSELYRAPORTTI

Raportti käsittelee lapsiperheiden taloudellista tilannetta Suomessa vuonna 2025. Se perustuu kyselyyn, jossa selvitettiin perheiden kokemuksia elinkustannusten noususta, sosiaaliturvan leikkauksista ja niiden vaikutuksista arkeen. Raportti nostaa esiin perheiden haasteet, avun tarpeet ja viestit päättäjille.

Ensi- ja turvakotien liitto & Takuusäätiö 2025

www.ensijaturvakotienliitto.fi

SISÄLLYS

1. KYSELYN TAUSTA	3
2. KYSELYN JA SELVITYKSEN TOTEUTUS	4
2.1 Tekninen toteutus	4
2.2 Menetelmät.....	4
2.3 Vastaajat ja aineiston yleistettävyys.....	4
3. LAPSIPERHEKYSELYN TULOKSET	5
3.1. Taloustilanteen yleiskuva kyselyyn vastanneissa lapsiperheissä	5
Oman taloustilanteen muutos ja tulevaisuus	5
Taloustilanteen heikentymiseen johtaneita syitä.....	7
Tulojen riittävyys erilaisiin menoihin	9
Taloudellisen tilanteen heikentymisen seuraukset	11
3.2. Oma taloudellinen tilanne omin sanoin	13
Taloudellisen tilanteen heikentymisen näkyminen konkreettisesti arjessa.....	13
Arvioita heikentyneen oman taloudellisen tilanteen vaikutuksista pitkällä aikavälillä.....	19
Perheiden mahdollisuudet vaikuttaa omaan taloudelliseen tilanteeseensa	21
3.3. Avun tarpeet ja avun saaminen arjessa	23
Mitkä asiat ja millainen konkreettinen apu auttaisi.....	23
Avun hakeminen ja sen saaminen	25
3.4. Viestit päättäjille.....	27
4. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	31
4.1 Kyselyn tausta ja tavoitteet.....	31
4.2 Keskeiset havainnot	31
4.3 Johtopäätökset ja perheiden viestit päättäjille	31
4.4 Lopuksi.....	32
4.5 Toimenpidesuosituksia.....	32
LÄHTEET	33

1. KYSELYN TAUSTA

Elinkustannusten nousu ja sosiaaliturvan leikkausten vaikutukset ovat monin paikoin kiristäneet perheiden arkea – erityisesti niiden, joiden tulotaso on jo ennestään matala tai toimeentulo nojaa osittain etuuksiin. Viimeaikaiset tilastot ja tutkimukset osoittavat lapsiperheiden köyhyyden ja ylipäättään toimeentulovaikeuksien lisääntyneen sekä luottamuksen omaan talouteensa heikentyneen. THL arvioi vuosien 2024–2025 sosiaaliturvaleikkausten lisäävän toimeentulotukea saavien henkilöiden määrää noin 30 000:lla. Pienituloisten määrä puolestaan kasvaisi noin 110 000 ihmisellä, joista alaikäisiä on 27 000 (THL 2025). THL:n mukaan perusturvan riittävyys on heikentynyt erityisesti työttömillä lapsiperheillä. Taloudelliset paineet heijastuvat paitsi arjen valintoihin myös lasten hyvinvointiin, perhesuhteisiin ja vanhempien jaksamiseen.

Ensi- ja turvakotien liitto toteutti vuonna 2024 kyselyn, jossa nyt tilastoissa näkyvää kehitystä oli jo nähtävissä. Nyt käsillä olevassa kyselyraportissa tarkastellaan tilannetta vuotta myöhemmin kesällä 2025 kyselyn pohjalta. Tätä raporttia varten toteutettu verkkokysely kartoitti lapsiperheiden kokemuksia ja näkemyksiä taloudellisesta tilanteestaan, avun saamisesta ja tuen riittävyydestä. Kyselyyn vastasi eri elämäntilanteissa olevia perheitä eri puolilta Suomea, ja se tarjoaa laaja-alaisen kuvan siitä, miten perheet itse hahmottavat taloudellisen asemansa, mistä he hakevat apua ja missä määrin saatu tuki on vastannut tarpeisiin.

Raportin tavoitteena on tuoda esiin perheiden oma ääni ja kokemuksellinen tieto päätöksenteon tueksi. Erilaisten tilastonumeroiden taakse jäävät helposti piiloon yksittäisten ihmisten tilanteet ja erilaisten muutosten vaikutukset yksittäisten perheiden arkeen. Tämän kyselyn tarkoituksena on nostaa esiin ja auttaa ymmärtämään perheiden tilanteita etsittäessä ratkaisuja perheiden hyvinvoinnin kohentamiseen ja turvaamiseen. Samalla se jäsentää kyselyn vastauksia teemoittain ja osoittaa, millaisia rakenteellisia ja palvelujärjestelmän haasteita perheet kohtaavat arjen tasolla. Tulokset täydentävät olemassa olevaa tilastotietoa ja auttavat hahmottamaan sitä, miten poliittiset ja hallinnolliset päätökset heijastuvat konkreettisesti lapsiperheiden elämään.

Analyysi painottuu niihin kysymyksiin, jotka koskevat perheiden taloudellista tilannetta, avun hakemista ja saamista sekä kasautuvia ongelmia, mutta nostaa esiin myös perheiden selviytymiskeinoja ja voimavaroja. Raportti rakentuu siten, että se tarjoaa sekä kokonaiskuvan ilmiöstä kyselyn vastausten perusteella että perheiden suoria, usein puhuttelevia kuvauksia arjen todellisuudesta.

2. KYSELYN JA SELVITYKSEN TOTEUTUS

2.1 TEKNINEN TOTEUTUS

Ensi- ja turvakotien liitto toteutti lapsiperheille suunnatun kyselyn kesällä 2025.

Kysely toteutettiin avoimena nettikyselynä, joka sisälsi sekä strukturoituja monivalintakysymyksiä että avoimia kysymyksiä, joihin vastaajat pystyivät itse kuvaamaan omaa tilannettaan omin sanoin. Vastauslinkkiä- ja pyyntöä jaettiin liiton verkkosivustojen kautta palvelujen, tuen ja kohtaamisen piirissä olleille lapsiperheille ja laajemmin verkon kautta sekä Takuusäätiön sivuston kautta. Vastauksia kyselyyn saapui 449.

2.2 MENETELMÄT

Kyselyn tarkoituksena on ollut kerätä ja nostaa esiin lapsiperheiden kokemuksia omasta taloudellisesta tilanteestaan ja tulevaisuuden näköaloistaan.

Kyselyn painopiste on vastaajien subjektiivisen kokemusten esiin saamisessa ja niiden laadullisessa analyysissä. Kyselyn ei ole ollut tarkoitus olla tilastollisesti edustava väestökysely. Vastaajamäärän suuruudesta ja laadullisen aineiston ns. kylläntymisestä johtuen tuloksilla voi olla myös laajempaa ja yleistettävämpää merkitystä varsinkin heikossa tilanteessa olevien lapsiperheiden taloudellisen tilanteen kuvaajana.

2.3 VASTAAJAT JA AINEISTON YLEISTETTÄVYYS

Kyselyyn vastanneista kahden vanhemman talouksiin kuuluvia on noin kaksi kolmasosaa (63 %). Viidesosa (20 %) vastaajista edustaa yksinhuoltajatalouksia, joissa vastaaja vastaa yksin lapsen tai lasten elatuksesta. Loput vastaajista (16 %) vastaavat lapsista yhteishuoltajuuden kautta. Suomessa lapsiperheistä väestötasolla 76 prosenttia kuuluu kahden vanhemman perheisiin. Yksinhuoltajatalouksia on 24 prosenttia kotitalouksista. Kyselyyn vastaajista on siis yksinhuoltajia (yhteishuoltajuudet mukaan laskettuna 36 %) enemmän kuin väestötasolla keskimäärin. (Tilastokeskus 2024).

Vastaajaperheistä 17,5 prosenttia oli käyttänyt toimeentulotukea, kun väestötasolla heidän osuutensa on noin 8–9 prosenttia, eli toimeentulotukea saaneita on aineistossa noin kaksinkertainen määrä väestötasoon ja tilastoihin verrattuna (Toimeentulotuki 2024). Edelliseen kyselyyn verrattuna (ETKL 2024) yksinhuoltajien ja toimeentulotuen saajien osuus on selvästi pienempi, mutta väestöön nähden jonkin verran yliedustettu. Toimeentulotukea saaneiden määrä saattaa olla kuitenkin kasvussa THL:n arvioden mukaan (THL 2025). Vastaajaperheistä suurin osa (70 %) on 1–2 lapsen perheitä. Aineistossa lapsiperheissä on keskimäärin 2,1 lasta eli hiukan enemmän kuin väestötasolla (1,8). Yhden lapsen perheitä on vähemmän kyselyaineistossa (33 % vs. 43 %) kuin väestössä. Kolmen tai useamman lapsen perheitä on puolestaan enemmän (27 % vs. 17 %) kuin väestötasolla. Aineisto painottuu hieman enemmän kooltaan suurempiin perheisiin verrattuna koko Suomen väestöön. Asumistuen saajat ovat myös yliedustettuna kyselyssä (28 % vs. 17 % väestötasolla). (Sotkanet). Tämä kertoo siitä, että aineisto tavoitti suhteessa jonkin verran enemmän taloudellisesti heikommassa asemassa olevia lapsiperheitä, mikä on hyvä huomioida tämän kyselyraportin analyysia ja johtopäätöksiä tulkittaessa.

3. LAPSIPERHEKYSELYN TULOKSET

3.1. TALOUSTILANTEEN YLEISKUVA KYSELYYN VASTANNEISSA LAPSIPERHEISSÄ

Seuraavassa tarkastellaan miten kyselyyn vastanneet lapsiperheet arvioivat taloudellista tilannettaan kyselyssä käytettyjen strukturoitujen monivalintakysymysten kautta.

Näillä kysymyksillä on pyritty saamaan kokonaiskuva siitä, miltä vastaajien taloudellinen tilanne näyttää, miten hankala se on, millä aikavälillä heikentymistä on tapahtunut, millaisia syitä heikentyneen taloustilanteen taustalla on ja miten taloustilanne on vaikuttanut perheen tilanteeseen. Vastauksia syvennetään avovastauksin. Syventävään tarkasteluun taloustilanteesta vastaajien omien laajempien avovastausten pohjalta siirrytään luvusta 3.2 eteenpäin.

OMAN TALOUSTILANTEEN MUUTOS JA TULEVAISUUS

Vastaajilta tiedusteltiin millä aikavälillä taloustilanne on muuttunut. Vastaajaperheistä 72 % eli lähes kolme neljästä katsoi perheensä taloustilanteen heikentyneen viimeisen vuoden aikana. Viimeisen puolen vuoden aikana eli käytännössä vuoden 2025 ensimmäisen puolen vuoden aikana tilanne oli heikentynyt lähes kahdella kolmesta (64 %) ja viimeisen 1–3 kuukaudenkin aikana vähän yli puolella (52 %). Vastaavasti taloudellinen tilanne on parantunut samoilla ajanjaksoilla vain noin kymmenesosalla. Yksinhuoltajaperheillä tilanne on ollut vaikein kaikilla aikajaksoilla: jopa 87 prosenttia raportoi taloudellisen tilanteen heikentymistä vuoden aikana, ja vielä viime kuukausinakin noin 70 prosenttia kokee laskua.

Oman taloustilanteen muutoksen taustalla voi olla monia tekijöitä. Keskeisin muutos on luonnollisesti tulojen muutos. Vastaajaperheistä 68 prosenttia ilmoitti perheensä kuukausittaisten tulojen muuttuneen viimeisen vuoden aikana. Yli puolella (53 %) tulot ovat pienentyneet. Tulot olivat kasvaneet vain 16 prosentilla kyselyyn vastanneista. Kaiken kaikkiaan euromääräinen tulojen vähennys on mediaanina kuvattuna ollut 600 euroa kuukaudessa niillä, keillä tulot olivat pienentyneet. Kahden vanhemman perheissä pienennys oli 800 €/kk ja yksinhuoltajilla 450 €/kk. Niillä, joilla tulot olivat nousseet, oli nousu mediaanilla kuvattuna 500 euroa. Tulot ovat siis laskeneet merkittävästi, absoluuttisesti eniten kahden vanhemman perheissä euromääräisesti, mutta yksinhuoltajilla suhteellisesti eniten.

Vastaajilta tiedusteltiin arviota myös siitä, millaisena he näkevät perheensä taloudellisen tilanteen tulevaisuudessa. Heikentyvänä tai mahdollisesti heikentyvänä sen näki 36 prosenttia eli yli kolmannes vastaajista. Ennallaan sen arvioi säilyvän noin kolmannes ja parantuvana tai mahdollisesti parantuvana vajaa kolmannes.

Optimistisemmat perheet uskovat tilanteen kohentuvan työllistymisen, koulutuksen tai velkojen järjestelyn myötä. Toivoa tuo myös usko omaan selviytymiskykyyn ja mahdollisesti tuleviin poliittisiin muutoksiin. Lainauksissa näkyy toivo ja luottamus parempaan kehitykseen.

"Aion löytää nykyisen osa-aikaisen työni tilalle paremmin palkatun työn" (Yksinhuoltajatalous, 1 lapsi)

"Odotan saavani palkankorotuksen" (Kahden vanhemman talous, 3 lasta)

"Minulla on lainasta enää 1 maksuerä, jolloin 1000e/kk jää enemmän rahaa käyttöön." (Kahden vanhemman talous, 1 lapsi)

"Järjestelylainan erä poistuu ja laina tulee takaisinmaksetuksi." (Kahden vanhemman talous, 4 lasta)

"Jos saan jalan kuntoon, pääsen takaisin töihin" (Kahden vanhemman talous, 1 lapsi)

"Olemme saaneet talouden balanssiin velka helvetin jälkeen" (Kahden vanhemman talous, 1 lapsi)

"Toinen asunto toivottavasti menee" (Yksinhuoltajatalous, 1 lapsi)

"Puolisoni palkka tulee nousemaan." (Kahden vanhemman talous, 2 lasta)

"Jos mies saa töitä niin mahdollisesti paranisi. Vaikeaa pitkäaikaistyöttömälle kuitenkin saada töitä" (kahden vanhemman talous, 3 lasta)

"Todennäköisesti nostan työaikaprosenttia vähän, korot myös on koko ajan laskeneet ja yksi lapsista siirtyy pois päivähoidosta joka on kallista." (Kahden vanhemman talous, 3)

"Olemme eronneet vuosi sitten. Ostin juuri oman talon, ja sen kuukausittaiset kulut ovat 400-500€ luokkaa. Vuokralla se oli pitkälti yli 600€". (Yhteishuoltajuus, 2 lasta)

"Pakko mennä töihin itse vanhempainvapaan jälkeen. Itsellä vakituinen työ. Mies pitkäaikaistyötön, hankala työllistyä." (Kahden vanhemman talous, 2 lasta)

Yli kolmannes arvioi tilanteensa huononevan. Arviot liittyvät asumiskustannusten nousuun, etuusleikkauksiin, työmarkkinoiden epävarmuuteen ja velkojen kasvuun. Moni pelkää köyhyyden pitkittyvän. Vastauksissa mainitaan erityisesti hintojen nousu, lisääntyvät menot, työssäjaksamisen ongelmat ja pelko vakavista taloudellisista vaikeuksista, kuten velkaantumisesta ja asunnon tai työn menettämisestä.

"Toisellakin tulee työttömyyttä" (Kahden vanhemman talous, 3 lasta)

"Todennäköisesti menetämme kotimme ja siitä maksamamme rahat." (Yhteishuoltajuus, 1 lapsi)

"Laskut jäävät rästiin" (Yhteishuoltajuus, 1 lapsi)

"Olen raskaana ja puoliso yhtä työtön" (Kahden vanhemman talous, 2 lasta)

"Kaiken hinnat vain nousevat eli perusruuan hankinta vain vaikeutuu koko ajan" (Kahden vanhemman talous, 4 lasta)

"Tuntuu etten jaksa olla nykyisessä työssä ja pelottaa" (Yhteishuoltajuus, 3 lasta)

Valtio suunnittelee edelleen leikkauksia työttömyys etuuksiin, ja jo pienennetyn suojaosan poistoa kokonaan työttömyysetuudesta. ja lisäksi ei uskalla muuttaa kenenkään kanssa yhteen esim. kehitysvammaisen nuoren kanssa, joka voisi puolet asumiskustannuksista maksaa, koska tuet suunnitellaan valtion toimesta leikattavaksi, kun toisella on tuloja." (Yksinhuoltajatalous)

"Minulla opinnot kesken ja tämä vuosi aikaa hyödyntää aikuiskoulutustukea, jonka jälkeen joudun töistä ottamaan vain palkatonta opintoihin jos edes pystyn suorittamaan opintoja enää taloudellisen syyn vuoksi. Opin-tojen myötä valmistuisi parempi palkkaiseen työhön. Aikuiskoulutustuki takaisin tai kohta kukaan ei voi kou-luttautua !! (Kahden vanhemman talous, 2 lasta)

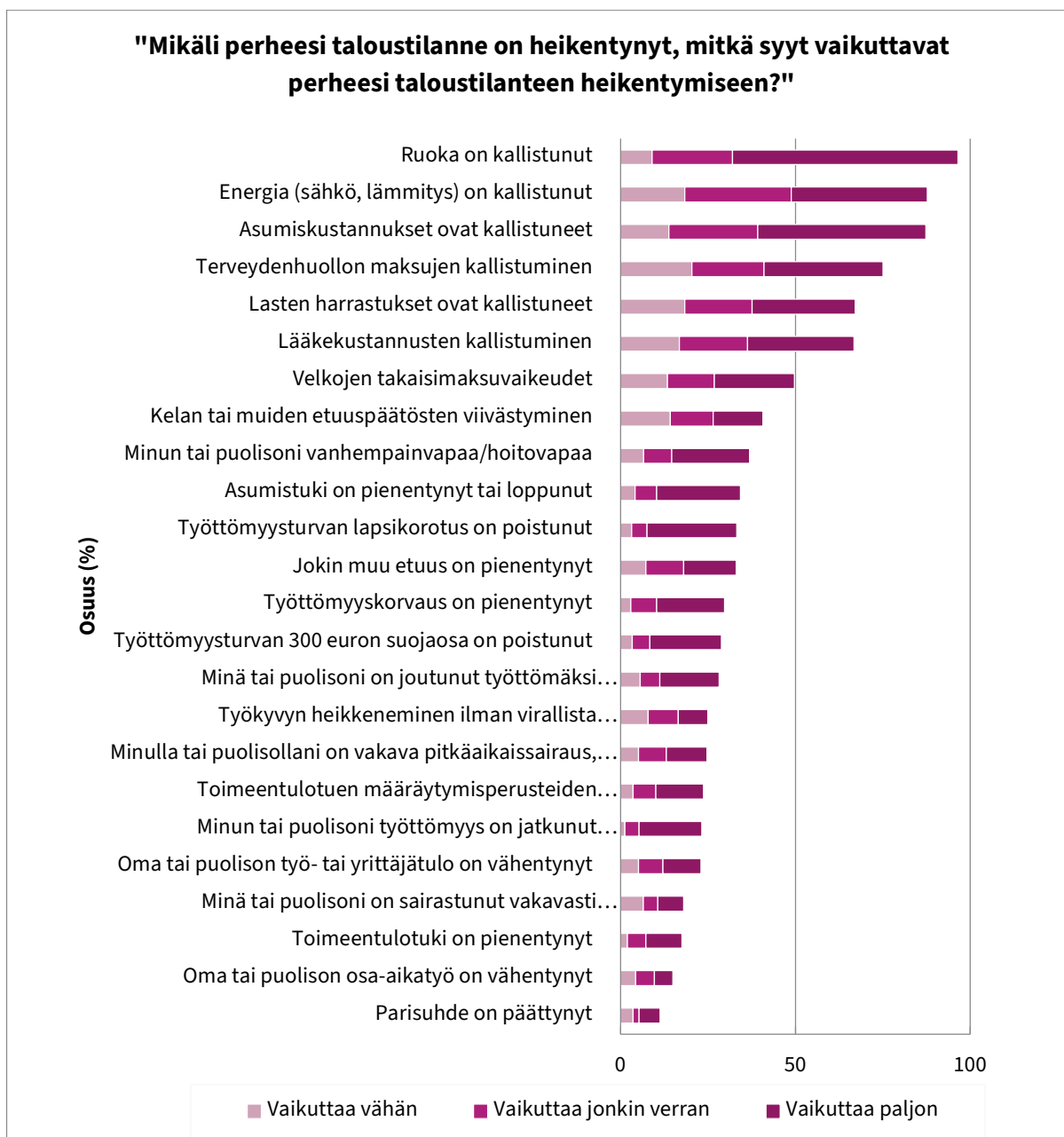
"Olisi yrittäjyystoivetta ollut meneillään. Siitä olisi voinut olla apua pitkässä juoksussa mutta lama alkoi tulla eikä mikään enää kannata. Suomen venettä keikutetaan nyt niin paljon, että väistämättä veneen mukana kaa-tuu nyt" (Kahden vanhemman talous, 3 lasta)

"En pysty olemaan täysiaikaisesti töissä. En vain jaksa sitä neljän pienen lapsen äitinä. Lasten kasvatusvastuu on minulla, vaikka meillä on yhteishuoltajuus. Mies huolehtii lähinnä siitä, ettei hänen tarvitse maksaa minulle mitään" (Yhteishuoltajuus, 4 lasta)

"Työttömyys jatkuu. Mies erotettiin koulusta hänestä riippumattomista syistä. Toisella ei ammattia, toisella 3 ammattia mutta työllisyyttä niille aloille ei ole. Kelan tuilla elämä jatkuu ja hallitus niitä leikkelee lisää koko aika" (Kahden vanhemman talous, 3 lasta)

TALOUSTILANTEEN HEIKENTYMISEEN JOHTANEITA SYITÄ

Vastaajilta tiedusteltiin tarkemmin monivalintakysymyksellä arviota taloudellisen tilanteensa heikentymiseen johtaneista syistä ja missä määrin eri syyt ovat vaikuttaneet taloudellisen tilanteen heikentymiseen. Monivalintakysymyksessä kysytyt teemat ja vastaajien vastaukset ovat nähtävissä seuraavassa kuviossa.

Kysymykseen saadut vastaukset osoittavat selkeästi, että eniten perheiden talouteen vaikuttavat yleinen hintojen nousu ja arjen välttämättömät menot. Kun kaikki ”vaikutusta” kokevat lasketaan yhteen, lähes kaikki perheet ovat kokeneet esimerkiksi ruoan kallistumisen ja asumiskustannusten nousun vaikuttaneen talouteensa ainakin jossain määrin. Myös selvästi suurin osuus ”vaikuttaa paljon” -vastauksia kohdistuu ruoan kallistumiseen (yli 60 % vastaajista), ja lähes yhtä merkittäviä ovat asumiskustannusten nousu sekä energian kallistuminen. Myös terveydenhuollon ja lääkemenojen kasvu nousevat esiin, samoin lasten harrastusten kallistuminen. Tämä kertoo, että arjen perusmenot muodostavat merkittävimmän taloudellisen paineen lapsiperheille.

Toinen selkeä ryhmä liittyy etuuksiin ja sosiaaliturvaan. Useat vastaajat kokevat, että asumistuen pienentyminen, työttömyysturvan muutokset (lapsikorotuksen poistuminen, suojaosan poistuminen) ja toimeentulotuen muutokset heikentävät taloudellista turvaa. Näiden osalta ”vaikuttaa jonkin verran” ja ”vaikuttaa paljon” -osuudet muodostavat huomattavan osan vastauksista. Kun perheiden tulopohja ei perustu yksin työansioihin, on etuuksien rooli keskeinen — ja pienetkin muutokset näkyvät nopeasti arjen selviytymisessä.

Kolmas merkittävä tekijäryhmä on työllisyys ja työkyky. Työttömäksi joutuminen, pitkäaikaistyöttömyys ja vakavat sairaudet nousivat monilla perheillä esiin. Vaikka näitä kokee pienempi osa vastaajista kuin kallistuvia hintoja, niiden vaikutukset ovat luonnollisesti yksittäisille perheille erittäin suuria. Työkyvyn heikkeneminen ilman diagnoosia ja osa-aikatyön väheneminen muodostavat riskin myös tulevaisuudessa, sillä ne kaventavat mahdollisuuksia turvata toimeentulo työllä.

Hintojen nousun, sosiaaliturvan muutosten ja työllisyys-/terveysongelmien lisäksi aineistossa näkyy myös joukko muita tekijöitä, jotka vaikuttavat perheiden tilanteeseen. Näitä voidaan pitää hieman harvinaisempina, mutta vaikutuksiltaan merkittävinä silloin kun ne osuvat kohdalle. Perhetilanteeseen liittyvät muutokset, kuten parisuhteen päättymisen, näkyvät omana väittämänään ja keräävät osaltaan ”vaikuttaa paljon” -vastauksia. Vaikka tätä koki pieni osa vastaajista, avovastauksista käy ilmi, että eron myötä perheen taloudellinen kantokyky heikkenee usein huomattavasti.

Velkojen takaisinmaksuvaikkeudet muodostavat oman kokonaisuutensa. Niitä kokee vain osa vastaajista, mutta kun velkaongelmat kasaantuvat, ne sitovat koko perheen taloutta ja aiheuttavat jatkuvaa stressiä. Tämä selittää, miksi moni toivoi myös velkajärjestelyjen helpottamista muissa kysymyksissä.

Lisäksi etuusjärjestelmän toimivuus nousi esiin viiveiden ja määräytymisperusteiden muutosten kautta. Vaikka kaikki eivät olleet suoraan riippuvaisia toimeentulotuesta tai muista Kelan päätöksistä, ne perheet, joita tämä koski, kuvasivat vaikutuksen usein ratkaisevaksi. Erityisesti etuuspäätösten viivästymiset voivat ajaa perheen äkilliseen talouskriisiin, vaikka oikeus tukeen lopulta olisikin olemassa.

Oleellinen kysymys on erilaisten taloudelliseen tilanteeseen vaikuttavien tekijöiden kasautumisesta yksittäisiin perheisiin. Arjen haavoittavuus ei perustu yhteen tekijään, vaan kokonaiskuormaan. Vain noin 8 prosenttia vastaajista ei ollut kokenut minkään listatun tekijän vaikuttaneen taloustilanteen heikentymiseen. Valtaosalla tilanteeseen vaikuttavia tekijöitä kertyy 6–13 rinnakkain. Pienellä mutta merkittäväällä joukolla kasautuminen on äärimmäistä (15+ tekijää), mikä viittaa syvään köyhyyteen ja moniperusteiseen syrjäytymisriskiin.

Taloudelliseen tilanteeseen vaikuttavien tekijöiden kasautumista perheisiin voidaan klusteroida viiteen eri ryhmään seuraavasti:

1. Peruskustannusten kolmikko (91 %). Ruoka, asuminen ja energia vaikuttavat lähes kaikkiin. Tämä kasauma on niin yleinen, että se koskettaa hyvin erilaisia perheitä tuloista riippumatta. Tyypillinen profiili: Tavallinen kahden vanhemman talous tai yksinhuoltajaperhe, jossa arki pyörii mutta kaikki laskut tuntuvat kalliimmilta kuin ennen. Ei välttämättä äärimmäistä köyhyyttä, mutta jatkuvaa hintojen nousun seuraamista ja säästämistä arjen kulutuksessa.

2. Peruskustannukset + terveyteen liittyvät kustannukset (73 %). Hintojen nousun lisäksi terveydenhuollon maksujen ja lääkkeiden kallistuminen. Tämä näkyy erityisesti perheissä, joissa on pitkäaikaissairauksia tai lapsen erityistarpeita. Tyypillinen profiili: Perhe, jossa yhdellä vanhemmalla on krooninen sairaus, tai lapsi tarvitsee jatkuvaa hoitoa. Vaikka tulot olisivat keskimääräiset, terveyskulut voivat syödä kohtuuttoman osan budjetista. Psykykinen kuormitus korostuu, koska terveysmenoista on vaikea säästää.

3. Peruskustannukset + lasten harrastukset (62 %). Kun peruskulut ovat nousseet, lasten harrastukset muodostuvat taloudelliseksi taakaksi. Tämä näkyy erityisesti niissä perheissä, joissa lapsia on useampi. Tyypillinen profiili: Yksinhuoltajaperhe tai kahden vanhemman talous, jossa on useampi kouluikäinen lapsi. Harrastusmaksut koetaan ”ylimääräiseksi luksukseksi”, mutta vanhemmat kokevat syyllisyyttä, jos lapset joutuvat luopumaan harrastuksistaan.

4. Työllisyys/työkykyyn liittyvä kasauma (56 %). Työttömyys, pitkäaikaistyöttömyys, tulojen väheneminen ja työkyvyn heikkeneminen. Tämä kasauma on vahvasti sidoksissa myös sosiaaliturvan muutoksiin. Tyypillinen profiili: Perhe, jossa toinen vanhemmista on menettänyt työnsä tai joutunut sairauslomalle. Usein pienituloiset, mutta joukossa myös aiemmin keskituloisia perheitä, jotka putoavat nopeasti tulotasossa. Toimeentulo riippuu etuuksista, mikä lisää epävarmuutta.

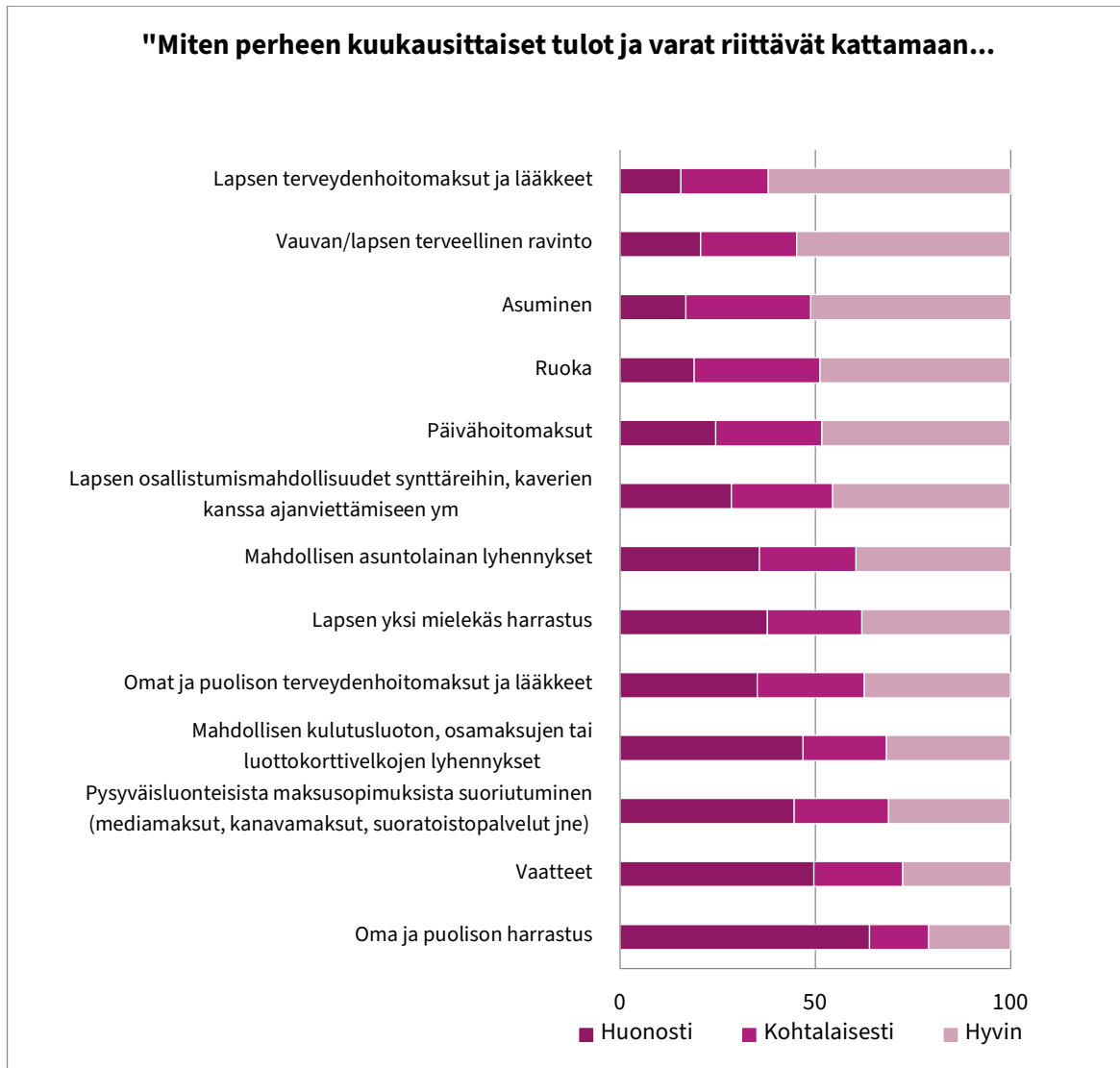
5. Syvä kasauma: peruskustannukset + velat + etuuksien muutokset (39 %). Tämä on kuormittavin profiili. Peruskulujen nousun lisäksi mukana on velkaongelmia ja sosiaaliturvan heikennyksiä. Kyse ei ole vain yksittäisestä shokista, vaan moniperusteisesta köyhyydestä. Tyypillinen profiili: Yksinhuoltajaperhe tai pienituloisten kahden vanhemman talous, jossa velkaongelmat ovat arkea ja toimeentulo on sidottu etuuksiin. Tilanteessa voi olla mukana myös työttömyys ja sairaus. Taloudellinen liikkumavara puuttuu täysin ja perheen hyvinvointi on vakavasti uhattuna.

TULOJEN RIITTÄVYYS ERILAIISIIN MENOIHIN

Kyselyllä selvitettiin myös sitä, miten perheen kuukausittaiset tulot ja varat riittävät kattamaan erilaisia asioita (ks. seuraava kuvio). Noin neljännes perheistä ei raportoinut mitään menoryhmää ”huonosti”, mikä kertoo kohtuullisesta taloudellisesta tasapainosta. Sen sijaan yli puolet perheistä arvioi, että vähintään kolme eri menokategoriaa on huonosti hallinnassa. Tämä viittaa siihen, että taloudelliset vaikeudet eivät useimmiten rajoitu yksittäisiin menoihin, vaan kasaantuvat useille osa-alueille yhtä aikaa. Erityisesti on huomionarvoista, että noin 12 prosenttia perheistä kokee yli kymmenen eri menokategoriaa huonosti riittäväksi. Tämä ryhmä edustaa syvintä taloudellista haavoittuvuutta, jossa käytännössä koko arjen menoerät – sekä välttämättömyydet että vapaaehtoiset kulut – ovat jatkuvasti alijäämäisiä.

Annetuista vastauksista käy ilmi, että perheiden taloudellisen liikkumavaran rajallisuus näkyy erityisesti ei-välttämättömissä menoissa. Vaikeimmiksi koetut kuluerät olivat selkeästi sellaisia, joista voidaan pakon edessä säästää, vaikka ne kaventavat perheen arjen laatua ja lasten osallisuutta. Ylivoimaisesti suurimpana ongelmana nousivat esiin

aikuisten harrastuksiin liittyvät kustannukset, joihin lähes kaksi kolmesta perheestä kertoi, ettei tuloja riitä. Seuraavaksi vaikeimpana nähtiin vaatteiden hankinta, jossa puolet vastaajista arvioi pärjäävänsä huonosti. Myös kulutusluottojen, osamaksujen ja luottokorttilaskujen maksut sekä pysyväisluonteiset maksusopimukset, kuten tilaukset ja sopimusperusteiset palvelut, nousivat usein ongelmallisiksi: lähes puolet vastaajista koki, ettei niistä selviä kunnolla. Lasten harrastukset sijoittuivat viidenneksi vaikeimmin katettavien menojen joukossa, sillä lähes 40 prosenttia perheistä arvioi, että tulot riittävät huonosti yhteenkin mielekkääseen harrastukseen lapselle.

Vaikka välttämättömät perusmenot sijoittuvat useammin "hyvin"-luokkaan, tuloksista käy ilmi, että myös perusasioissa on merkittävää haavoittuvuutta. Ruokamenojen kohdalla lähes joka kolmas vastaaja arvioi selviytyvänsä huonosti, mikä on hälyttävä signaali, sillä ruoka kuuluu kaikista keskeisimpiin tarpeisiin. Ruoan puutteessa aletaan joutua, tai ainakin lähestyä, absoluuttisen köyhyyden määritelmän mukaista tilannetta (tulot ja elinolot eivät riitä elämiseen fyysisesti kestäväällä tavalla). Sama näkyy asumisessa: vaikka enemmistö ilmoittaa pärjäävänsä, yli neljäsosa kertoo kuitenkin, että asumiskustannusten kattaminen onnistuu huonosti. Aikuisten omien terveydenhoitomenojen kohdalla tilanne on vielä synkempi, sillä yli kolmannes piti niitä huonosti katettavina. Terveystenhoitomenoissa näkyy samanlainen jako. Lasten terveydenhoito ja lääkkeet koettiin helpoimmiksi kattaviksi menoiksi, mutta aikuisten

omien terveydenhoitomaksujen ja lääkkeiden kohdalla yli kolmannes perheistä arvioi tilanteensa huonoksi. Tämä kertoo, että silloin kun perhe joutuu valitsemaan, lasten tarpeet turvataan ensin, ja vanhempien omasta hoidosta voidaan joutua tinkimään. Päivähoitomaksutkin näyttäytyvät yllättävän vaikeina joillekin perheille: vaikka lähes puolet selviytyy niistä hyvin, neljännes koki, että niistä selviäminen on vaikeaa.

Köyhyyden vaikutukset eivät rajoitu vain osallisuuden ja elämänlaadun kaventumiseen harrastuksissa ja vapaa-ajassa, vaan ne ulottuvat myös aivan perustaviin menoihin. Se, että merkittävä osa perheistä raportoi vaikeuksia selviytyä ruoasta, asumisesta ja terveydenhoidosta, osoittaa, että monien perheiden taloudellinen liikkumavara on jo valmiiksi ohutta ja haavoittuvaa. Pienetkin muutokset menoissa tai tuloissa voivat horjuttaa arjen perustaa, jolloin köyhyys alkaa näkyä suoraan peruselämisen turvassa.

Suurin osa siis onnistuu pitämään perustarpeet etusijalla, mutta huomattava joukko joutuu tasapainoilemaan juuri näiden elintärkeiden kulujen kanssa. Tulosten perusteella on kuitenkin selvää, että perusasioiden turvaaminen ei ole itsestäänselvyys kaikille perheille. Vaikka suurin osa onnistuu pitämään asunnon, ruoan ja lasten terveyden etusijalla, huomattava joukko kamppailee näissäkin välttämättömyyksissä.

Toisessa ääripäässä useimmin helpoimmin hallittavat menot liittyvät välttämättömyyksiin ja lasten perustarpeiden turvaamiseen. Selkeimmin ”hyvin” riittäviksi arvioitiin lapsen terveydenhoitoon ja lääkkeisiin liittyvät kustannukset, joiden osalta lähes kaksi kolmesta vastaajasta ilmoitti selviävänsä. Myös vauvan ja lapsen terveellinen ravinto koettiin suhteellisen hyvin katettavaksi, ja asumismenot sijoittuivat kolmanneksi, mikä kertoo siitä, että perheet priorisoivat lasten terveyttä ja katon pään päällä pitämistä. Ruoan kallistumisesta huolimatta lähes puolet arvioi selviävänsä ruokamenoista hyvin, mikä osoittaa, että perheet sopeuttavat muita menoja varmistaakseen ruoan riittävyyden. Päivähoitomaksujen osalta lähes puolet vastaajista arvioi tilanteensa hyväksi.

TALOUELLISEN TILANTEEN HEIKENTYMISEN SEURAUKSET

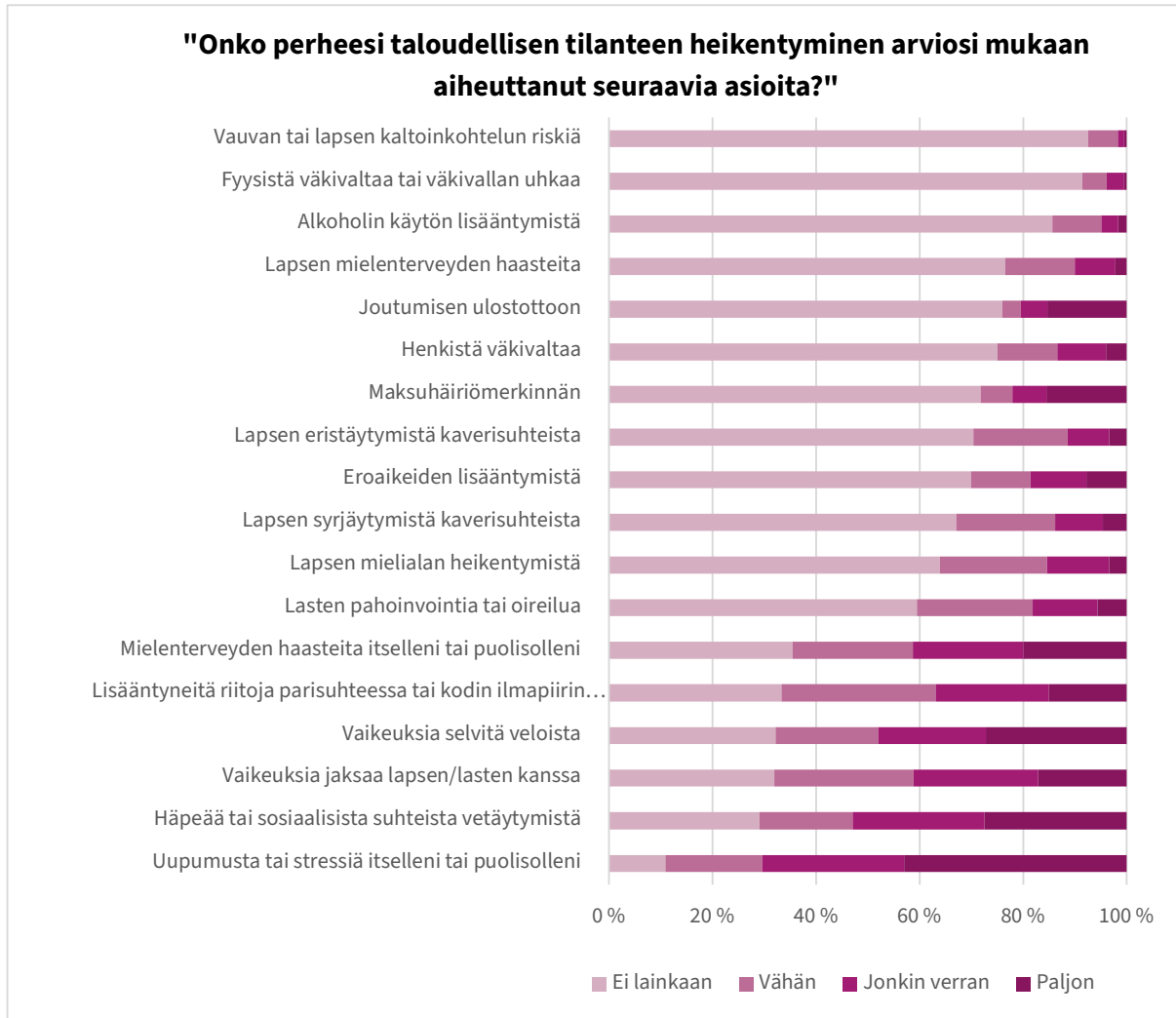
Vastaajilta tiedusteltiin, onko taloudellisen tilanteen heikentyminen aiheuttanut erityyppisiä ongelmia (ks. tarkemmin seuraava kuvio). Yleisimmät yksittäiset seuraukset (osuus, joka koki vähintään jonkin vaikutuksen) taloudellisen tilanteen heikentymisestä kohdistuvat aikuisten jaksamiseen ja perheen arjen ilmapiiriin: uupumus/stressi (82 %), häpeä/vetäytyminen (65 %), vaikeudet jaksaa lasten kanssa (62 %), riitojen lisääntyminen kotona (60 %), vaikeudet selvittää veloista (60 %) sekä aikuisten mielenterveyden haasteet (59 %).

Lapsiin liittyvät vaikutukset ovat myös yleisiä, ne koskettavat keskimäärin noin joka kolmatta perhettä. Taloudellisen tilanteen heikentymisen seurauksena osa vastaajaperheistä katsoo syntyneen lasten pahoinvointia/oireilua (37 %), mielialan heikentymistä (33 %), syrjäytymistä (30 %), eristäytymistä (27 %) ja lapsen mielenterveyden haasteita (21 %).

Vakavat taloudelliset seuraukset koskettavat pienempää osaa kuin edelliset, mutta eivät ole marginaalisia, sillä ne koskettavat jopa joka neljättä. maksuhäiriömerkinnästä taloudellisen tilanteen aiheuttamana ongelmana raportoi 26 prosenttia ja ulosotosta 22 prosenttia vastaajaperheistä.

Myöskin vakavia perheen ongelmia raportoi varsin huomattava osuus. Eroaikeita raportoi 27 prosenttia, henkistä väkivaltaa 23 prosenttia, fyysistä väkivaltaa 8 prosenttia ja lapsen kaltoinkohtelun riskiä 7 prosenttia. Alkoholin käytön lisääntymistä raportoi 13 prosenttia.

Taloudellinen heikentyminen näkyy siis ensisijaisesti aikuisten jaksamisena ja kodin vuorovaikutuksessa, mutta lähes joka toisessa perheessä myös lasten hyvinvointi on jo vähintään jonkin verran heikentynyt. Lisäksi noin kuudennes–neljännes on kohdannut vakavampia juridisia ja perhe-elämän riskejä (maksuhäiriöt, ulosotto, eroaikeet, väkivalta).

84 prosenttia perheistä raportoi vähintään jonkin seurauksen taloudellisen tilanteen heikentymisestä. Vaikutuksia on myös laaja-alaisesti: perheillä on mediaanina 6 erilaista seurausta. Kasautuminen on selkeää: 16 prosenttia ei raportoi yhtään vaikutusta, 7 prosenttia raportoi 1–2, 19 prosenttia 3–5, 30 prosenttia 6–9 ja 28 prosenttia yli 10 erilaista seurausta. Voimakas kasautuminen kertoo jo syvästä kriisistä, jossa taloudellinen heikentyminen heijastuu lähes kaikkeen arkeen – nämä perheet ovat kaikkein suurimmassa riskissä syrjäytyä ja kuormittua vakavasti.

Eri ilmiötä voidaan myös klusteroida, eli ryhmitellä siten, että tietyt teemallisesti yhteen kuuluvat ilmiöt esiintyvät yhdessä. Suurimman klusterin muodostaa vanhempien psyykkisen kuormituksen klusteri (uupumus, häpeä, mielen-terveys, jaksaminen lasten kanssa). Siihen kuuluu ainakin jollain osa-alueella 83 prosenttia vastaajista. Toisena on parisuhde- ja väkivaltaklusteri (riidat, eroaikeet, henkinen/fyysinen väkivalta), johon kuuluu 63 prosenttia, jollakin

klusterin osa-alueella. Lähes yhtä suuren joukon muodostaa velka- ja maksuhäiriöklusteri (vaikeudet selvitä veloista, maksuhäiriömerkintä, ulosotto), johon jollain tavalla kuuluu 61 prosenttia vastaajista. Lasten hyvinvoinnin klusteriin kuuluu myös lähes puolet (47 %) vastaajista (mieliala, eristäytyminen, mielenterveyden haasteet, pahoinvointi).

Nämä kasautumat kertovat, että kun yksi ongelma ilmenee, sen ympärille usein rakentuu kokonainen ongelma-
vyyhti. Tämä tekee varhaisesta tunnistamisesta ja tuesta ratkaisevan tärkeää. Mitä aikaisemmin jaksamiseen, velka-
ongelmiin ja perheen vuorovaikutukseen tartutaan, sitä todennäköisemmin lasten hyvinvoinnin heikkenemistä voi-
daan ehkäistä.

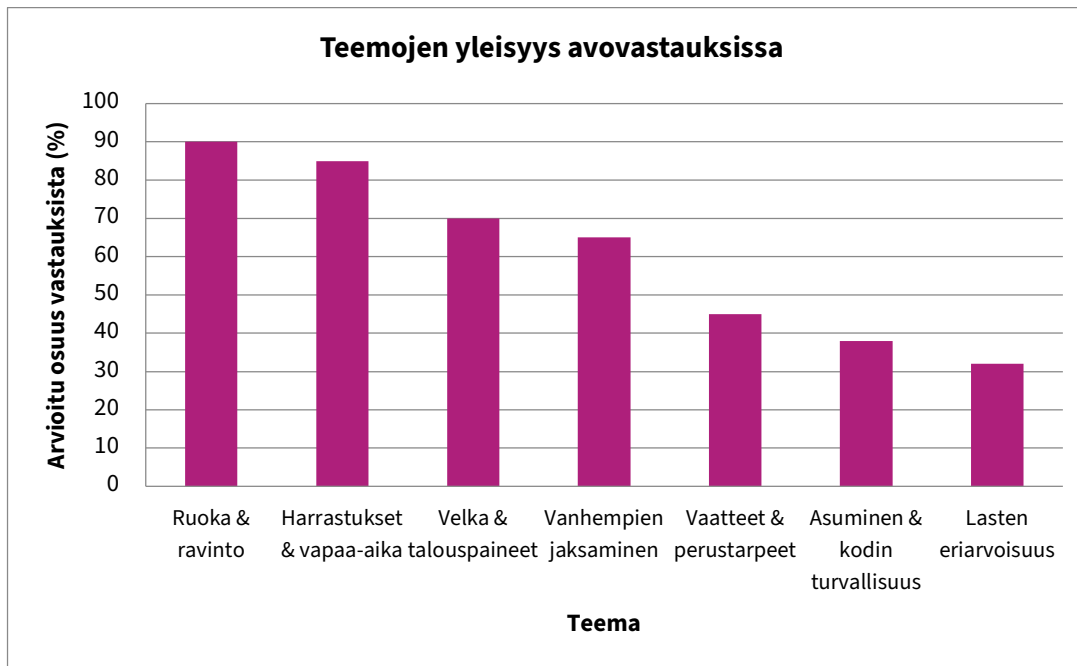
Joka toinen perhe ei raportoinut yhtään seurausta “paljon”-luokassa, jolloin voisi ajatella, että taloudellisen tilan-
teen heikkeneminen ei ole vielä kääntynyt vakavaksi kriisiksi. Yli kuusi paljon vaikuttavaa seurausta arvioi noin 12
prosenttia perheistä. Pieni mutta merkittävä joukko (yli 3 %) raportoi vähintään 9 paljon vaikuttavaa seurausta yhtä
aikaa. Tämä on selvä indikaattori perheiden vakavasta kriisistä ja ongelmien monimutkaisuudesta.

3.2. OMA TALOUDELLINEN TILANNE OMIN SANOIN

TALOUDELLISEN TILANTEEN HEIKENTYMISEN NÄKYMINEN KONKREETTISESTI ARJESSA

Kyselyn vastaajilta tiedusteltiin erikseen avokysymyksellä sitä, miten taloustilanteen heikentyminen näkyy konkreet-
tisesti arjessa (Mikäli perheesi taloustilanteesi on heikentynyt, miten se näkyy konkreettisesti tällä hetkellä sinun ja
lastesi arjessa?).

Annetut vastaukset ryhmittivät teemojen yleisyyden (mitattuna avainsanojen esiintymien perusteella) perusteella
kuuteen eri teemaan (ks. tarkemmin seuraava kuvio). Tämä vahvistaa strukturoiduissa kysymyksissä saatua kuvaa
perheiden tilanteista. Vastauksissa ja perheiden elämässä vaikeudet kasautuvat, sillä vain yksi teema on mainittu
alle viidessä prosentissa. Vähintään 2 teemaa on maininnut yli 80 % vastaajista. 3–4 teemaa mainittu on maininnut
noin puolet vastaajista. Noin 10–15 % vastaajista oli vastannut lähes kaikkiin teemoihin.

Ruoka ja ravinto on toistuvasti mainittu arjen säästökohde. Tämä näyttäytyy siten, että ostetaan halvempaa ja yksipuolisempaa ruokaa (paljon makaronia, perunaa, puuroa). Hedelmät, vihannekset ja kala jäävät usein pois. Vanhemmat myös tinkivät omasta ravinnostaan, jolloin lapset syövät ensin, vanhemmat syövät vähemmän tai jättävät aterioita välistä. Joissain perheissä turvauduttu ruoka-apuun, ruokajonoihin ja dyykkaamiseen (etsitään ruokaa jätteistä). Lapsia saatetaan ohjata myös syömään koulussa mahdollisimman paljon. Seurauksena on, että ravitsemukselliset erot lasten ja nuorten välillä kasvavat, terveysriskit lisääntyvät.

"Ruoka on todella paljon kallistunut ja isossa perheessä joutuu tarkkaan miettimään mitä kaupasta ostaa ja mitä ruokia valmistaa. Terveelliset vaihtoehdot ovat usein jopa kalliimpia, ja se on väärin." (Kahden vanhemman talous, 4 lasta)

"Ruokakaupassa ei voi ostaa tuotteita mitä ennen osti esim. leikkeleet. Itse tinkii omasta, että lapset saisivat hyvää ruokaa. Kahvin juonnin vähentäminen vaikka ennenkin en juonut kuin aamukahvit." (Yksinhuoltajatalous, 2 lasta)

"Ostetaan enemmän tarjouksesta, syödään enemmän puuroa ym halpaa, kalaa liian vähän suosituksiin nähden. - - - Niukennetaan ostoksia kaikesta mahdollisesta, jätetään ostamatta aina kun mahdollista. Hintojen vertailua päivittäin ruokakaupassa ja muilla ostoksilla - - -" (Yksinhuoltajatalous, 2 lasta)

"Harvemmin vihreää lautasella. Ruokajuomana vesi maidon sijaan. Useammin makaronia." (Kahden vanhemman talous, 3 lasta)

"Meillä ei ole enää vara syödä monipuolisesti ja terveellisesti. Kaikki on hyllyn halvinta. Kenelläkään ei ole harrastuksia ja kesäloma reissu on tänä vuonna leikkikenttä, ei edes eläinpuistoon (18e/per ihminen) ole varaa. Minä en käy edes hammaslääkärissä vaikka etuhampaat ovat pahasti lohjenneet, yritän olla vain hymyilemättä. (Yksinhuoltajatalous, 1 lapsi)

"Asumistuen lakattua, joudun säästämään ruuasta todella paljon. Käsken lapsiani syömään koulussa mahdollisimman paljon, jotta kotona ei tarvitse syödä niin paljon. - - -" (Yksinhuoltajatalous, 2 lasta)

"Syömme paljon samaa ja jatkettua ruokaa. Esim jauhelihakastike jatketaan kolmekin päivää vedellä, lopulta siinä on hyvin vähän lihaa vain vettä ja mausteita." (Kahden vanhemman talous, 4 lasta)

Harrastukset ja vapaa-aika toiseksi yleisimmin mainittu kohde, jossa taloustilanteen heikentyminen näkyy konkreettisesti. Käytännössä tämä on tarkoittanut sitä, että lasten harrastuksia on jouduttu lopettamaan tai vähentämään. Perheellä ei välttämättä ole varaa maksullisiin leireihin, syntymäpäiväjuhliin, huvipuistoihin tai muihin vapaa-ajan aktiviteetteihin. Perheet ovat rajoittaneet myös liikkumistaan: esimerkiksi auto, jos sellainen sattuu olemaan, jätetään seisomaan. Edes bussilippuihinkin ei ole välttämättä aina varaa, mikä luonnollisesti kaventaa elinpiiriä, osallistumis- ja harrastusmahdollisuuksia. Vapaa-aika keskittyykin kotiin ja ilmaisaktiviteetteihin.

Lasten eriarvoistuminen ja syrjäytyminen tai syrjäytymisriski nousee myös vahvasti esiin. Perheiden teini-ikäiset kärsivät erityisesti, koska kulut kasvavat, mutta lapsilisä loppuu juuri silloin. Vanhemmat kokevat, että lapset joutuvat ulkopuolelle kavereiden harrastuksista ja yhteisistä menoista. Tämä nähdään vaarana: eriarvoisuus voi lisätä kiusaamista ja syrjäytymisriskiä.

"Ei voida käydä huvipuistoissa, ulkomailla ym." (Kahden vanhemman talous, 2 lasta)

"Ei voi mennä Lintsille tai kuvitellakaan matkustavansa mihinkään." (Yhteishuoltajuus, 1 lapsi)

"Omat lääkkeet ovat kalliit, ostan vain joka toiselle päivälle lääkkeet ja toivon ettei akuuttivaihe tule päälle. Yritän säästää joka asiasta ettei tarvisi esim lasten harrastuksista luopua. Mutta esim urheiluleireille ja pelireissuille lapset eivät voi kustannusten takia osallistua." (Yksinhuoltajatalous, 2 lasta)

"Onko se oikein että minun 2-vuotias ei saa kokea tavallista lapsuutta? Ei harrastuksia, ei kavereita, ei mitään." (Kahden vanhemman talous, 1 lapsi)

"Lapset eivät harrasta mitään kodin ulkopuolella - - - Sukulaisilla ei vieraila, koska ei varaa käydä." (Yksinhuoltajatalous, 3 lasta)

"--- Ei ole varaa omiin harrastuksiin eikä enää lasten samoihin harrastuksiin joissa oli korkea hinta. En osta itelle vaatteita. Elämykset esim.konsertit yms. on pitänyt jättää pois, mikä on todella surullista. Moneen asiaan joutuu sanomaan lapsille, että ei ole rahaa. En haluaisi että lasten tarvitsisi tätä murehtia." (Yksinhuoltajatalous, 2 lasta)

"Harrastuksista ja lomamatkoista tai muista 'ei pakollisesta' on jouduttu karsimaan ja ruokakaupassakin pitää tarkemmin miettiä." (Kahden vanhemman talous, 2 lasta)

"Viimeisen viikon kuukaudessa käymme sukulaisten luona syömässä. Lapsilla ei ole harrastuksia."

"Lapsen harrastukset pitänyt lopettaa, samoin mihinkään kesäleirille, lomareissulle, mihinkään lomariientoihin tai maksullisiin juttuihin ei lapsi pääse, ei edes jäätelökioskilla voi käydä tänä kesänä. Polkupyörää ei saada ostettua lapselle, ei skuuttia, ei jalkapalloakaan, ei mitään kesätekemistä pihalle. Ei trampoliinia. Ei kesävaatteita, kuten shortseja tai sandaaleja voida hankkia. Lapselle koitan suht.hyvää ruokaa tarjota, itse syön halvalla esim.puuroa tai leipää, jotta lapsi saa terveellistä ruokaa. Syön lämmintä ruokaa muutaman kerran viikossa." (Yksinhuoltajatalous, 2 lasta)

"Lapsi ei pääse harrastamaan vaikka haluaisi. - - - Rajoittunut ruokavalio vaikuttaa ruuan ostamiseen todella paljon." (Kahden vanhemman talous, 3 lasta)

"Lapset eivät saa harrastaa mitään, koska rahaa harrastuksiin ei vain ole. Lapset tarvitsisivat uudet ulkovaatteet jotka pitävät vettä, mutta jotta pystymme ne ostamaan (käytettynä ensisijaisesti) on säästettävä kuukausittain ja siihen asti mentävä liian pienillä. Ruoka ei ole ravinto rikasta tällä hetkellä sillä halvinta on jauheliha, makaroni ja ketsuppi. Vietämme aikaa kotona pääsääntöisesti ja oleskelemme omalla pihalla ja lähipuistossa sillä edes kaikkien bussi lippuihin ei ole tällä hetkellä rahaa." (Yksinhuoltajatalous, 2 lasta)

"Lapset eivät pääse mihinkään maksulliseen (huvipuistot/museot/synttärit/mikä tahansa muu maksullinen)." (Yksinhuoltajatalous, 3 lasta)

"- - - lapseni joutunut lopettamaan harrastuksen, lelujen osto on vähentynyt, virikkeet vähentyneet. Lapset joutuvat pettymään kun eivät saa niitä asioita joita haluaisivat." (Kahden vanhemman talous, 2 lasta)

"Isovanhemmat maksavat lapselle yhden harrastuksen. Yritän löytää kaverisynttäreille lahjat poistokoreista. - - -" (Yksinhuoltajatalous, 1 lapsi)

"17-vuotias ei saa lapsilisää, mutta kuluja on koko ajan kasvavassa määrin - - - Kaikki ns vähänkään kiva on pannassa ja uusia vaatteita emme ole ostaneet ikuisuuksiin." (Yksinhuoltajatalous, 1 lapsi)

"Lapsille ei ole varaa ostaa esim Linnanmäen lippuja tai muuta kiva, joka joillekin on tavallista. - - - Lapseni on eriarvoisessa asemassa harrastuksessaan." (Yksinhuoltajatalous, 2 lasta)

Velat ja talouspaineet muodostavat kolmanneksi yleisimmän mainintojen kohteen. Velkaantuminen on yleistä, ulosottoja mainitaan useissa vastauksissa ja ruokaakin joudutaan ostamaan luotolla. Kireä taloustilanne ja tasapainottelu näkyy myös siinä, että talouden hallinta vie paljon aikaa ja energiaa (budjetointi, eräpäivien siirtäminen). Moni kertoo, että säästöt on jo käytetty loppuun, joten ei ole puskureita yllättäviin menoihin.

"Ei jää rahaa elämiseen kaikki menee vuokraan, laskuihin ja elämiseen." (Yksinhuoltajatalous, 2 lasta)

"Kaikki raha mikä tulee myös menee, pitää siirrellä laskujen eräpäiviä." (Kahden vanhemman talous, 4 lasta)

"Yli vuoden työttömyys ja kaikki kallistuu. Lapsi kasvaa, tarvitsee vaatteita ja paljon ruokaa! Selviydyn, mutta stressaa..." (Yksinhuoltajatalous, ?)

"Erosta jääneet velat ulosotossa, ei mahdollista vaikuttaa." (Yksinhuoltajatalous, 2 lasta)

"Pitää valita mitä laskuja milloinkin voi maksaa, osa menee perintään." (Yksinhuoltajatalous, 1 lapsi)

"Joudun ottamaan velkaa laskuihin, mitään ylimääräistä ei voida ostaa." (Yksinhuoltajatalous, 2 lasta)

"Ulosotto alkanut kun ei maksuja pysty maksamaan. Ruoka hyvin hiilari painotteista - - - Aikuiset skippaa lämpöisiä ruokia." (Yksinhuoltajatalous, 2 lasta)

"Syön itse lääkkeitäni puolet siitä mitä lääkäri on määrännyt, tämä on vakavaa - - - Ulosotto vie muutoin edes pärjättävästä palkastani 1/3." (Kahden vanhemman talous, 3 lasta)

Kireä taloustilanne heijastuu myös vanhempien omaan hyvinvointiin, jaksamiseen ja perheen ilmapiiriin. Avo-vastauksista psyykinen kuormitus toistuu vahvasti: kerrotaan stressistä, ahdistuksesta, häpeästä ja unetto-muudesta. Osa vastaajista mainitsee masennuksen pahenemisen ja synkät ajatukset. Vanhemmat kuvaavat, että he joutuvat jatkuvasti sanomaan lapsille "ei" ja syntyy kokemus huonosta vanhemmuudesta. Parisuh-teessa on myös lisääntynyttä riitelyä rahasta. Lapsetkin tiedostavat tilanteen.

"Omakin jaksaminen pelottaa miten jaksan... En haluaisi että lasten tarvitsisi tätä murehtia." (Yksinhuoltajata-lous, 2 lasta)

"Itselläni on työssäjaksamisen kanssa haasteita. Samalla olen pudonnut johonkin koloon, jossa en saa enkä osaa enää vaatia itselleni apua. Terveystalossa on vain sanottu, ettei apua ole tarjolla, enkä kehtaa enää pyytää uudestaan." (Kahden vanhemman talous, 1 lapsi)

"Olen pahoillani, tilanteeni on tällä hetkellä niin huono, etten pysty ajattelemaan muuta kuin elämän loppu-mista." (Yksinhuoltajatalous)

"Taloustilanne on heikentynyt pikkuhiljaa. - - - Rahanpuute invalidisoi arkea, kaikki on työlästä ja hidasta. - - - Olen passivoitunut ja eristäytynyt, ahdistunut ja lamaantunut ja lapsille vihainen koko ajan." (Yksinhuoltajata-lous, 2 lasta)

"Elämä on pelkkää taistelua sen kanssa, että riittävätkö rahat pakollisiin menoihin vai eivät. Mihinkään kivaan ei ole rahaa." (Kahden vanhemman talous, 2 lasta)

" - - - Kiristynyt tilanne vaikuttaa myös parisuhteeseen, riitelyä on enemmän asioista mistä aiemmin ei ole ol-lut." (Kahden vanhemman talous, 2 lasta)

" Olemme menettäneet asunomme ja asumme kunnan osoittamassa tilapäismajoituksessa. Uutta asuntoa on vaikea löytää. Ahdistus ja masennus on pahentunut, en enää keksi poispääsyä tilanteesta." (Yksinhuoltaja, 1 lapsi)

Yli 40 prosentissa vastauksissa esiin nousee arjessa konkreettisesti näkyvänä kokonaisuutena muut perustarpeet. Vaatteita ostetaan vain pakon edessä ja useimmiten käytettynä. Teini-ikäisten tarpeet (isommat vaatteet, hygieniatuotteet) korostuvat, mutta niihin ei riitä rahaa. Kodinkoneiden ja auton huoltoa lykätään. Samalla on pelko siitä, mitä tapahtuu, jos ne hajoavat.

"Vaatteita ei osteta jos on ehjiä. Ruuasta ostetaan halpaa." (Kahden vanhemman talous, 3 lasta)

"Palkka pysynyt samana mutta kaikki muu on kallistunut. Niihin en voi vaikuttaa. Itse ostan halvinta ja vertailen hintoja. Ostan vaatteet käytettynä ja yritän myydä myös vanhoja pois" (Kahden vanhemman talous, 2 lasta)

"--- Olemme kuitenkin saaneet maksettua tärkeimmät laskut ja lapsille on ruokaa. Muutoin heidän vaatehankinnat yritetään metsästää lahjoituksina ja itselle ei osteta mitään.---" (Kahden vanhemman talous, 3 lasta)

"Saamme vaateetukea diakoniasta sekä hopelta. Saamme rahallista avustusta joskus ruokakuluihin ja käyn joskus ruokajaossa. Asuntolainasta pystymme maksamaan juuri ja juuri korot. Hankin suurimman osan tarpeista lahjoituksina tai käytettynä, uuteen ei ole enää varaa. Ruuasta on pihistetty ja ruuat ovat yksipuolisia. Harrastustukea olemme saaneet kahdelle lapselle hopelta tai diakoniasta." (Kahden vanhemman talous, 3 lasta)

"---Auton ja kodinkoneiden kestävyys huolettaa." (Kahden vanhemman talous, 3 lasta)

"Omat vaatteeni ovat paikattuja. Kodinkoneet eivät kaikki enää toimi, joten kodinhoito uuvuttaa. Auto on pakollinen työn takia, mutta ei ole varaa ostaa polttoainetta muuhun kuin työajoon.

Henkisesti uuvuttavaa sinnitellä, mutta lapseni hyvinvoinnin turvaamiseksi teen mitä täytyy." (Yksinhuoltajatalous, 1 lapsi)

"Syömme yksipuolisesti, autoa ei voi huoltaa, perhejuhliin ei voi osallistua, laskujen eräpäiviä siirretään, lapsen synttärirahat ja kesätyöpalkat menee arkimenoihin, rintaliivejä ei pysty ostamaan..." (Yksinhuoltajatalous, 1 lapsi)

Asuminen nousee esiin yli kolmasosassa mainintoja jollain tavalla, pääosin se liittyy asumisen kalleuteen tai tulojen riittämättömyyteen tai tehtyyn asumistuen leikkauksiin. Osa perheistä on joutunut muuttamaan halvempaan asuntoon, joka on ahtaampi ja muutoksista syntyy stressiä. Joillakin on ollut edessä asuminen väliaikaismajoituksessa. Monet yrittävät turvata asumisensa huolehtimalla vuokranmaksusta, asuntolainasta tai edes lainan korosta ja sitten tinkimällä muusta. Aina sekään ei ole ollut mahdollista.

"Kaikki rahat menee asumiseen ja ruokaan, mitään ylimääräistä ei jää." (Yksinhuoltajatalous, 2)

"Yritän maksaa vuokran ja sitten vain sinnitellään" (Yhteishuoltajuus, 6 lasta)

"Pitää päättää maksanko vuokran vai laskuja. Laskut rästiintyvät." (Yhteishuoltajuus, 1 lapsi, yhteishuoltajuus)

"Varmaan myymme talomme sitten." (Kahden vanhemman talous, 1 lapsi)

"Saamme vaateetukea diakoniasta sekä hopelta. Saamme rahallista avustusta joskus ruokakuluihin ja käyn joskus ruokajaossa. Asuntolainasta pystymme maksamaan juuri ja juuri korot. Hankin suurimman osan tarpeista lahjoituksina tai käytettynä, uuteen ei ole enää varaa. Ruuasta on pihistetty ja ruuat ovat yksipuolisia. Harrastustukea olemme saaneet kahdelle lapselle hopelta tai diakoniasta." (Kahden vanhemman talous, 1 lapsi)

"Asumistuen pienentyminen samalla, kun asumiskulut jatkuvasti vain nousevat vievät rahaa ruokaostoksista. Nykyään rahat ovat todella tiukassa ja jätän välillä ostamatta itselleni ruokaa, että lapsilla on mitä syödä.--" (Yksinhuoltajatalous, 1 lapsi, yhteishuoltajuus)

"Mitään ylimääräistä ei osteta- Vaatteet käytettynä kirpputoreilta - -Asumistuki tippui paljon, se vaikuttaa melkoisesti. Etsinnässä halvempaa asuntoa, mitä sitä ei tältä alueelta löydy. Pienemmät asunnot näyttävät olevan nyt saman hintaisia kuin meidän nykyinen asunto."

"Vuokran jälkeen kaikki rahat menee ruokaan. Tappelen vakuutusten maksuista." (Kahden vanhemman talous, 2 lasta)

"Vuokra kallistui, yhteishuoltajuus mutta lapsi minulla 100% ajasta eikä toinen maksa elatusmaksuja." (Yksinhuoltajatalous, 1 lapsi, yhteishuoltajuus)

"Meillä ei käytännössä enää ole rahaa ruokaan ollut sen jälkeen kun asumistuki otettiin melkein kokonaan pois. Ostan usein ruokaa luottokortilla, mutta luottoa on vaikea lyhentää." (Yksinhuoltajatalous, 2 lasta)

"Asumistuen lakattua, joudun säästämään ruuasta todella paljon.

- - - Asumistukileikkaus pudotti tulojani yksinhuoltajana 275 e/kk." (Yksinhuoltajatalous, 2 lasta)

Teemat eivät ole erillisiä, vaan kasautuvat ja kytkeytyvät toisiinsa. Yleisimmin kasaantuvat ruokaan, harrastuksiin ja velkaan liittyvät teemat. Kun mukaan tulevat myös jaksaminen ja lasten eriarvoisuus, kuva on usein kriittinen ja kertoo vakavasta köyhyydestä. Äärimmäisen hankalaa tilannetta kuvaavissa vastauksissa yhdistyvät kaikki tai useat kuvatut teemat: ruoan vähyys, harrastuksista luopuminen, velka / ulosotto, kodin turvattomuus, vanhemman uupumus, lasten eriarvoisuus ja syrjäytymisuhka. Nämä vastaajat tuovat esiin koko köyhyyden kierteen, jossa yksittäiset asiat kasautuvat laajaksi kriisiksi.

" Ei ole rahaa ostaa terveellistä ruokaa lapselle ja itselle..esim mansikat ja marjat ym on harvinaista herkkua, vihannekset ja salaattien tekemiset jäänyt todella vähälle. Ei ole varaa ostaa vaatteita kenellekkään, ei ole harrastuksia kenellekkään, ei osallistuta/tehdä mitään mikä maksaa ja lapsi jää ulkopuoliseksi kaikista huvituksista ym. Ei ole suoratoistopalveluita tms. Vuokra on liian kallis ja joudutaan etsimään halvempaa asuntoa ja halvempia asuntoja ei ole ja kun on vuokravelkaa ei sellasta saa jos sattuisi sellaisen jostain löytämään. Velkoja ei pysty maksaa/lyhentää ja ulosottoon menee koko ajan enemmän laskuja. Töitä ei saa vaikka koko ajan laittaa hakemuksia joka ikiseen mahdolliseen paikkaan, ei pääse edes haastatteluun. Tilanne ei parane kun töitä ei vaan ole tai niitä ei saa. Elämän laatu huonontunut todella paljon ja masennus pahentunut ja pelko siitä miten enää pystyy lapsestaan huolehtimaan. Kaikkien etujen leikkaukset osu samoille ihmisille ,minulta leikattiin melkein 400e/kk lähti lapsikorotukset,asumistuesta, työttömyyspäivärahan korotusosat,toimeentulotuesta ym. Tähän lisäksi kaikki ruuan ja vaatteiden ym hinnan nousu, vuokrien vuosittainen nousu,lääkkeet,sähkö ym. Koko ajan kaikkien hinta vaan nousee! Ei tee enään mieli edes herätä aamulla." (Yksinhuoltaja, 1 lapsi)

"Kyllä näin yksin huoltajuuden myötä täytyy miettiä mitä voin ostaa. Pojat ovat 13v ja 15 v ja tyttö 12v. Työhön en kykene menemään minulla on kaksi erityis lasta ja ja toinen lapsista autismin kirjoilla on koulukyydyt jne . Ja ruoan kallistuminen hirvittää oikeasti saa miettiä mitä voi ostaa ja työmarkkinatuen lapsikorotus olisi syytä ottaa takaisin käyttöön ,kyllä tuloni pienenevät hurjasti sen myötä. Ei hyvä juttu !!" (Yksinhuoltajatalous , 3 lasta)

" Olemme aina eläneet tosi pienillä rahoilla jokaisen sentin kaupassa laskien että mihin on rahaa, nyt kun kaikki vain kallistuu kokoajan mutta tuet ja palkat eivät nouse niin ei ole yksinkertaisesti rahaa ostaa kunnon ruokaa eikä ruokaa tarpeeksi. Saati sitten mitään 'ylimääräistä' eli esim vaatteita lapsille. Omia lääkkeitä en esim enää pysty ostamaan joten en käytä niitä enää sekä olen kuukaudesta yleensä noin puolet itse syömättä että lapsille riittää ruokaa". (kahden vanhemman talous, 4 lasta)

"Asumistuen lakattua, joudun säästämään ruuasta todella paljon. Käsken lapsiani syömään koulussa mahdollisimman paljon, jotta kotona ei tarvitse syödä niin paljon. Lapset eivät saa harrastaa mitään, koska rahaa harrastuksiin ei vain ole. Tarvittaisiin uudet ulkovaatteet jotka pitävät vettä, mutta jotta pystymme ne ostamaan on säästettävä kuukaussittain ja siihen asti mennään liian pienillä. Olen itse ahdistunut ja masentunut tästä jatkuvasta niukkuudesta."

(Yksinhuoltajatalous, 2 lasta)

"Rahat eivät enää riitä vaikka olen luopunut jo kaikesta. Asun kaksiossa teinin ja 9veen kanssa ja nukun nuorimmaisensa kanssa samassa sängyssä koska olohuoneeseen ei mahdu kahta sänkyä. Ruoka on hyvin yksipuolista, lapset eivät saa harrastaa. Minulla ei ole varaa lääkkeisiin tai hammaslääkəriin."

(Yksinhuoltajatalous, 2 lasta)

” Olemme menettäneet asuntomme ja asumme kunnan osoittamassa tilapäismajoituksessa. Uutta asuntoa on vaikea löytää. Ahdistus ja masennus on pahentunut, en enää keksi poispääsyä tilanteesta.” (Yksinhuoltajatalous, 1 lapsi)

” Nuorin lapsi syntyi 3kk etuajassa ja tuli suuri sairaalalasku, jäin vanhempain vapaalle. Puoliso jäi työttömäksi ja tuli 5kk karenssi. Molempien äidit menehtyi tänä vuonna ja hautajaiskuluja tuli paljon. Koko perheen lääke kustannukset ovat yli 500€ kuukaudessa. Kaikki johtanut vuokratärasteihin ja olemme joutuneet pyytämään ruokaa muualta” (Kahden vanhemman talous, 2 lasta)

” Pystyy hoitamaan juuri kaiken tarpeellisen. Ei mitään maksullisia juttuja pysty tekemään/kuluttamaan (mediaalvelut, lapsille/perheille suunnatut hovit ja puistot jne) en ole itselle ostanu mitään vaatteita pitkään aikaa, kohta on pakko kun yli 10v vanhat vaatteet rupee hajoamaan eikä niitä ole enää järkevää korjata. Onneksi lapsille olen saanut vaatteita ilmaiseksi ja Hopesta, niihin ei olisi ollu varaa!!! Tässä vain muuta esimerkki.” (Yksinhuoltajatalous, 1 lapsi)

ARVIOITA HEIKENTYNEEN OMAN TALOUDELLISEN TILANTEEN VAIKUTUKSISTA PITKÄLLÄ AIKÄVÄLILLÄ

Vastaajilta tiedusteltiin arviota oman taloudellisen tilanteen vaikutuksista pitkällä aikavälillä ja sitä kautta tulevaisuudenuskoa ja toiveikkuutta. ”Mikäli perheesi taloudellinen tilanne on heikentynyt, miten arvioit sen vaikuttavan pitkällä aikavälillä omaan ja lastesi pärjäämiseen, jaksamiseen ja hyvinvointiin?” Tähän kysymykseen saatiin yhteensä 289 avovastausta.

Vastauksista piirtyy kuva tulevaisuudesta, jota sävyttää epävarmuus, huoli ja toivottomuus. Vastaajat nostivat esiin erityisesti lasten mahdollisuuksien kaventumisen, oman jaksamisen heikkenemisen, terveyden rapautumisen sekä toimeentulon jatkuvan kriisin. Monissa arvioissa tuli esille myös pelko köyhyyden jatkumisesta lapsille. Monet vanhemmat kuvaavat taloudellisen tilanteen vievän pohjan tulevaisuudenuskolta. He arvioivat, että elämä on jatkuvaa selviytymistä ilman näkymää parempaan. Iso osa kysymykseen vastanneista arvioi, että lasten hyvinvointi ja osallisuus kärsii pitkällä aikavälillä. Vanhemmat ovat huolissaan siitä, että lapset eivät pääse harrastuksiin, eivät voi osallistua samoihin asioihin kuin kaverit ja jäävät näin ulkopuolelle. Tämä nähdään riskinä syrjäytymiselle.

”Heikentynyt talous vaikuttaa jaksamiseen ja huonontaa tulevaisuudenkuvaa, eli lisää toivottomuutta.” (Yhteishuoltajuus, 2 lasta)

”Lapsille yritämme ettei tilanne näkyisi. Itse koen tilanteen välillä todella kuormittavana.”(Kahden vanhemman talous, 2 lasta)

” Vanhempien masennuksesta paraneminen pitkittyy ja lapset altistuvat sille pidempiaikaisesti. Vanhempien pahoinvointi tilanteen vuoksi saattaa ajautua loputtomaksi kierteeksi, mistä ei näy poispääsyä ja voi lopulta olla kohtalokas. Stressi syö voimavaroja eikä vanhemmilla ole jaksamista osallistua riittävästi lasten kasvuun. Harrastukset ja muu vapaa-ajan tekeminen joka vaatii rahaa, jäävät pois ja aiheuttavat lapsille syrjäytymistä ikäluokasta.” (Kahden vanhemman talous, 2 lasta)

” Huonosti. Jatkuva taloudellinen niukkuus syö henkisiä voimavaroja. Lapset tietävät että meillä on köyhää.” (Yhteishuoltajuus, 3 lasta)

” Moniin muihin verrattuna pärjäämme hyvin, mutta stressi on lisääntynyt mikä vaikuttaa jaksamiseen pitkällä tähtäimellä. Jäämme lapsen vaikean vamman vuoksi monista asioista paitsi jo muutenkin ja heikentyneen taloustilanteen vuoksi pelkään, että lapsemme kokevat entistä enemmän ulkopuolisuutta.” (kahden vanhemman talous, 3 lasta)

”Kyllä se vaikuttaa ihan mielenterveyteen saakka ja lapseen myös samalla tavalla ja jaksaminen on siinä rajalla että, jaksako.” (Yksinhuoltaja, 1 lapsi)

Monet vanhemmat kuvasivat stressiä ja jatkuvaa selviytymistaistelua ja arvioivat, että se tulee uuvuttamaan heidät ajan mittaan. Stressi, ahdistus ja masennus nähdään paitsi omana ongelmana myös lasten hyvinvointiin heijastuvana ilmiönä.

"Pitkällä aikavälillä tilanne varmasti stressaisi enemmän ja joutuisi miettimään kaikki ylimääräiset menot jo etukäteen ja budjetoimaan ne tarkasti. Ei olisi mahdollisuutta tehdä mitään spontaania." (Kahden vanhemman talous, 1 lapsi)

"Hyvinvoivien lasten tae on hyvinvoiva vanhempi, joka joutuu miettimään mihin rahat riittävät tai ettei vanhemmalla ole oman hyvinvointinsa tueksi mitään "omaa" menoa, harrastusta tai huvia, koska lapset ja lasten tarpeet aina ensin. Pitkällä aikavälillä vanhemmat jaksaminen ja kuormitus kasvaa merkittävästi ja vaikuttaa arkeen. vaikuttaa uneen, stressiin, fyysiseen terveyteen että myös sosiaalisiin suhteisiin, sillä ei ole varaa osallistua sosiaalisiin tilanteisiin jne jne." (Yksinhuoltaja, 4 lasta)

"Jatkuva stressi ja ahdistus alkaa kuormittamaan ja näkymään niin henkisesti kuin fyysisessä voinnissa. Vanhemman paha olo alkaa väistämättä näkyä myös lapsissa. Lasten harrastukset loppuu." (kahden vanhemman talous, 2 lasta)

"Henkisesti hyvin kuluttavaa ja stressaavaa." (Kahden vanhemman talous, 3 lasta)

"Omaan jaksamiseen vaikuttaa, kun joutuu murehtimaan isoja menoja." (Kahden vanhemman talous, 2 lasta)

"Tulee vaikuttamaan negatiivisesti molempiin. Stressi kasvaa koska joutuu koko ajan miettimään mitä voi ostaa ja mitä ei." (Yksinhuoltajatalous, 1 lapsi)

"Vaikuttaa merkittävästi omaan henkiseen jaksamiseen pitkällä aikavälillä." (Yksinhuoltajatalous, 1 lapsi)

Useat vastaajat nostivat esiin huolen siitä, että pitkällä aikavälillä heidän terveytensä heikkenee, kun ei ole varaa terveydenhuoltoon, lääkkeisiin, hammaslääkäriin tai terveelliseen ruokaan. Tämä koskee sekä vanhempia että lapsia.

"Ei ole varaa ostaa aina terveellistä ruokaa, eli terveyteen. Karsin omasta hyvinvoinnista: sali, hieronnat jne." (Kahden vanhemman talous, 2 lasta)

"Masentuneisuutta on jo nyt ilmassa. Mielenterveys on kortilla kaikilla." (Kahden vanhemman talous, 2 lasta)

"Vaikuttaa paljon, koska jos en syö lääkkeitä, en voi hyvin." (Kahden vanhemman talous, 2 lasta)

"Pakolliset lääkkeet ostetaan luotolla, hammaslääkäriin ei ole vanhemmilla varaa." (Yhteishuoltajuus, 2 lasta)

Moni kuvaa epäsuorasti jatkuvaa rahahuolta, maksujen kasaantumista ja selviytymisen vaikeutta. Nämä kuvaukset viittaavat tulevaisuuden toimeentulon jatkuvaan kriisiin.

"Hyvinvointiin mielialan laskuna ja jatkuvana huolena rahasta, sen tulosta ja menosta. Arki rakentuu sen ympärille, miten rahaa voi käyttää tai milloin on seuraava palkan- tai tukien maksupäivä." (Kahden vanhemman talous, 3 lasta)

"Huonosti. Syksyllä nousee vielä iltismaksut, joten koko ajan heikompaan suuntaan menossa." (Yksinhuoltajatalous, 2 lasta)

"Pelottaa, kun lapsi aloittaa koulun ja pitäisi taikoa jostain 100€ kuussa iltapäivähoitomaksuihin. Mistä? Olen harkinnut toista työtä jo iltoihin / viikonloppuihin, mutta en tiedä, miten itse sitä jaksan ja mihin laitan lapsen. Rahat on aina loppu ja elämä on pelkkää taistelua ja stressiä, jatkuvaa paha mieltä rahasta." (Yksinhuoltajatalous, 1 lapsi)

Osassa vastauksia nousee esiin huoli köyhyyden jatkumisesta myös lasten elämässä. Vanhemmat arvioivat, että lapset kokevat eriarvoisuutta ja joutuvat elämään ilman samoja mahdollisuuksia kuin muut.

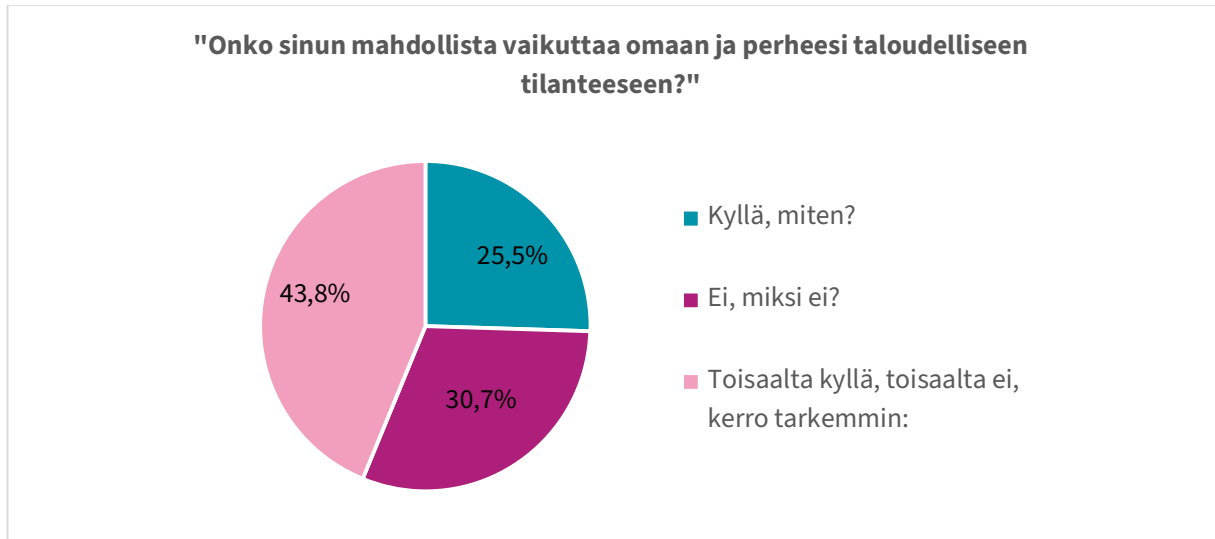
"Tottakai se masentaa. Haluaisi antaa lapselleen parhaan mahdollisen elämän ja samat mahdollisuudet kuin muut lapset saavat. Se heikentää myös kykyäni pyristellä tästä 'luokasta' pois. Miten jätän köyhyyden ja nousin tästä kun sairaus painaa ja köyhyys masentaa?" (Kahden vanhemman talous, 1 lapsi)

"Luulen, että olemme köyhyyskierteessä. Kiitos maksuttomasta toisesta asteesta, mutta pelottaa miten lapsille sitten käy." (Kahden vanhemman talous, 2 lasta)

"Pelkään että lapset kokee syvää eriarvoisuutta tulevaisuudessa eivätkä pääse kokemaan asioita mitä moni kokee. Tai että en pysty olla läsnä ja tukena heidän kasvussa jos stressaan koko ajan miten saadaan tarpeeksi monipuolista ruokaa ja hyvät säänmukaiset vaatteet jne. Pelkään myös, että jos köyhyys näkyy ulospäin, kiusatuksi tulemista." (Yksinhuoltajatalous, 2 lasta)

PERHEIDEN MAHDOLLISUUDET VAIKUTTAO OMAAN TALOUDELLISEEN TILANTEESEENSA

Vastaajia pyydettiin vastaamaan, onko heillä mahdollista itse vaikuttaa omaan ja perheensä taloudelliseen tilanteeseen. Vastaajista vain noin neljännes (26 %) vastasi, että pystyy vaikuttamaan omaan ja perheensä taloudelliseen tilanteeseen. 44 prosenttia vastaajista katsoi, että pystyy vaikuttamaan tilanteeseen osin ja osin ei. Lähes kolmasosa (31 %) katsoi ettei pysty siihen. Vastaajia pyydettiin täsmentämään avovastauksella, miksi he arvioivat tilannettaan kyseisellä tavalla.

Vastaukset kertovat yleisesti ottaen siitä, että moni tekee jo kaikkensa. "Kyllä, miten?" -vastauksissakin (26 %) perheet kuvaavat lisätöiden tekemistä, menojen karsimista ja omaisuuden myyntiä. Ihmiset säästävät, venyvät ja tekevät lisätöitä mahdollisuuksien mukaan. Vastaukset kertovat myös siitä, että rakenteelliset esteet rajoittavat mahdollisuuksia vaikuttaa omaan taloudelliseen tilanteeseen.

Suurin ryhmä on "toisaalta kyllä, toisaalta ei" (44 %) vastanneet. Näiden perheiden kohdalla oman vastuun lisäämistä voi toteuttaa marginaalisesti: he voivat säästää pienistä menoista, mutta he eivät voi vaikuttaa suuriin kuluihin (asuminen, lasten tarpeet, sairaudet). Kolmantena ryhmänä esiin nousevat täysin vaikutusmahdottomat tilanteet. 8 prosenttia kuvasi tilanteen, jossa "ei ole mitään mahdollisuutta vaikuttaa" (sairaus, työkyvyttömyys, velkakierre, etuusriippuvuus). Tämän ryhmän kohdalla oman vastuun korostamisen vaatimus ei ole vain kohtuutonta, vaan se voi olla psyykkisesti vahingollista, koska se syyllistää jo valmiiksi voimattomia. Syyllistäminen ei tuo myöskään uusia ratkaisuja.

Vastauksista rakentuu kuva arjesta, jossa moni kokee vaikutusmahdollisuutensa hyvin rajallisiksi. Osa vastaajista näkee työn tekemisen tai lisätyön hakemisen teoreettisena mahdollisuutena, mutta usein voimat ja jaksaminen eivät riitä. Toiset taas kertovat, että kaikki kulut on jo karsittu minimiin, eikä enää ole mitään mistä voisi säästää. Vain harvat arvioivat voivansa merkittävästi parantaa tilannetta omin toimin.

Monet vastaajat kokevat, että heidän vaikutusmahdollisuutensa omaan talouteensa ovat vain rajalliset tai olemattomat. Tämä johtuu erityisesti sairauksista, työkyvyttömyydestä ja perhetilanteesta. Vastaajat kuvaavat myös rakenteellisten tekijöiden määräävän perheen taloutta. Vastauksissa toistuu tunne, että tilanteen muuttaminen ei ole heidän käsissään.

"Teen nyt jo paljon töitä ja hoidan lapset yksin" (Yksinhuoltajatalous, 2 lasta)

"Asuinpaikka, työllisyys, sairaudet." (Kahden vanhemman talous, 3 lasta)

"Työstä ei ope mahdollista saada enemmän palkkaa." (Kahden vanhemman talous, 2 lasta)

"Olen jo tehnyt kaiken mahdollisen" (Kahden vanhemman talous, 2 lasta)

"Sairautta ei voi itse valita." (Kahden vanhemman talous, 1 lapsi)

"Ulosotto, oma ikä, huono työtilanne alipalkatulla alalla" (Yksinhuoltajatalous, 2 lasta)

"Parisuhteen päätyminen lisäsi asumiskustannuksia, eikä vanhaa yhteistä kotia saada myytyä." (Yhteishuoltajuus, 2 lasta)

"Lisävuoroja en voi enempää ottaa, koska lapset kärsivät tästä (nyt jo reagoivat jos olen enemmän töissä)" (Kahden vanhemman talous, 4 lasta)

"En ole tällä hetkellä työkykyinen. Työskentelen kuitenkin kuntouttavassa työssä vaikuttaakseni tähän. Mutta kuntouttavasta työstä saa vain 9e/pv" (Kahden vanhemman talous, 3 lasta)

Monet vastaajat tunnistavat, että ainoa todellinen mahdollisuus olisi tehdä enemmän töitä, hakea lisätyötä tai etsiä paremmin palkattu työ. Kuitenkin näitä mahdollisuuksia varjostaa usein oma jaksaminen, lasten hoitojärjestelyt tai terveydelliset rajoitteet. Pitkissä vastauksissa korostuu ristiriita mahdollisuuden ja todellisuuden välillä. Varsinkin yksinhuoltajat ovat puristuksessa ja erityisen vaikeassa tilanteessa.

"Tekemällä enemmän töitä tai etsimällä paremmin palkatun työn." (Kahden vanhemman talous, 3 lasta)

"Voisin hakea uutta työtä tai lisätyötä, mutta tuntuu ettei voimavarat riitä. Voisin toki vielä yrittää nipistää jostakin, mutta tällöinkin kyse olisi vain kymmenistä euroista." (Yhteishuoltajuus, 1 lapsi)

"Pelottaa, kun lapsi aloittaa koulun ja pitäisi taikoa jostain 100€ kuussa iltapäivähoitomaksuihin. Mistä? Olen harkinnut toista työtä jo iltoihin / viikonloppuihin, mutta en tiedä, miten itse sitä jaksan ja mihin laitan lapsen. Rahat on aina loppu ja elämä on pelkkää taistelua ja stressiä, jatkuvaa pahaa mieltä rahasta. Valitettiin hammaslääkäriä, että lapselle pitää ostaa isomman lapsen hammastahnaa. Miksei sieltä voisi saada sitä oikeanlaista tahnaa ja yhtä hammasharjaa ilmaiseksi? Miksi joka taho vielä syyllistää? Neuvolassa kehoitetaan, että pitäisi opettaa lapsi pyöriänsä. Hah! Pyörä löytyi jätelavalta ja heti oppi! Entä jos ei ole varaa siihen pyörään? Miksi jokainen yhteiskunnan tukeva taho nykyään SYYLLISTÄÄ vanhempia kaikesta, mutta mikään taho ei enää tue? Miksi kukaan ei tajua, että ei ole varaa siihen sähköhammasharjaan, ei sopivaan polkupyörään, ei musiikkiharrastukseen, vaikka lapsi olisi musikaalinen. Miksi hän ei soita mitään soitinta? Kysyi lapsen tuleva opettaja. Pää hajoaa!!!!" (Yksinhuoltajatalous, 1 lapsi)

"Se mitä yksinhuoltaja saa tukia kun toinen vanhempi ei mitenkään osallistu tai maksa mitään, muuta kun kelalta tulee sitten elatustuki, lapsilisän korotukset jne... Mutta ei todella ole verrattavissa esim. kahden vanhemman työssäkäyvän perheen tuloihin. Todella paljon pienemmäksi jää yksinhuoltajan tulot ja mahdollisuus elättää lapset ja itsensä, siihen en voi vaikuttaa. Periaatteessa, jos uusi kumppani, asia voisi muuttua, mutta siihen en voi tuudittautua. Voisin opiskella parempipalkkaisen ammatin, mutta se vaatisi varmaan 4-6v

opiskelua, lisää opintolainaa, eikä loppujen lopuksi takeita työllistymisestä. Ja huoli siitä miten opiskelujen ajan pystyisin elättämään perheen. On vähän puun ja kuoren välissä olo." (Yhteishuoltajuus, 1 lapsi)

Useissa vastauksissa kerrotaan, että ainoa vaikutusmahdollisuus on säästäminen ja kulujen karsiminen. Samalla kuitenkin todetaan, että karsimista on tehty jo pitkään, eikä mitään ylimääräistä enää ole jäljellä.

"Voin vaikuttaa ostamalla vain välttämättömän. Kaikki ylimääräinen on jo karsittu pois."

(Yksinhuoltajatalous, 2 lasta)

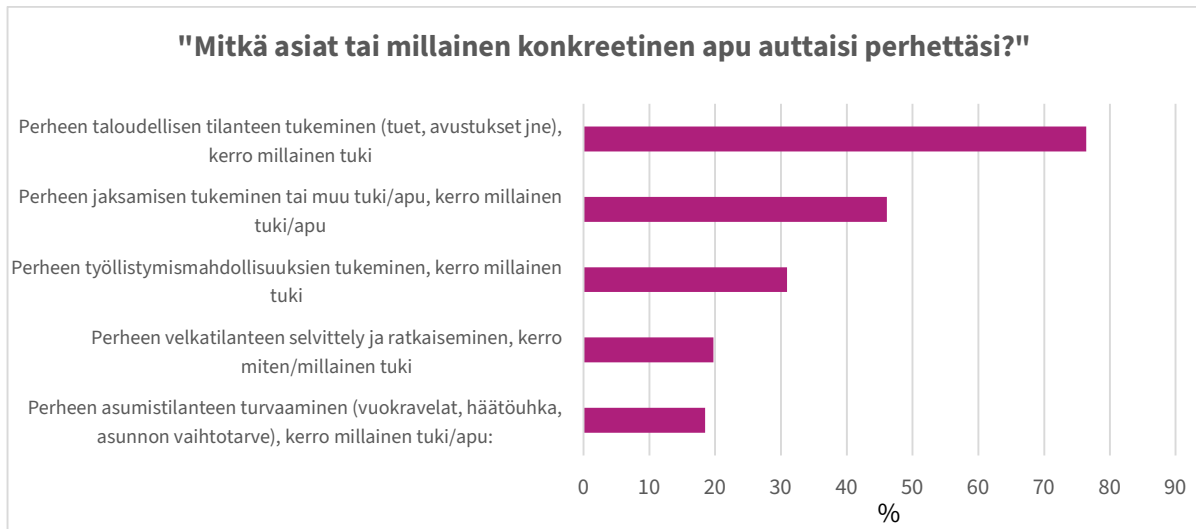
"Voisin myydä 22v vanhan auton, jättää ostamatta energiajuomia ja herkkuja, mutta samalla liikkuminen vaikeutuisi ja arjen ainoat ilot/paheet katoaisi." (Yksinhuoltajatalous, 1 lapsi)

"Voisin toki vielä yrittää nipistää jostakin, mutta tällöinkin kyse olisi vain kymmenistä euroista." (Yhteishuoltajuus, 1 lapsi)

3.3. AVUN TARPEET JA AVUN SAAMINEN ARJESSA

MITKÄ ASIAT JA MILLAINEN KONKREETTINEN APU AUTTAISI

Vastaajilta tiedusteltiin strukturoidun kysymyksen ja sitä täsmentävän avokysymyksen avulla millaiset asiat ja millainen konkreettinen apu auttaisi perhettä nykyisessä tilanteessa. Yleisintä oli konkreettisen taloudellisen tuen tarve (61 %), noin joka kolmas (36 %) mainitsi perheen jaksamisen tukemisen, neljännes kaipasi työllistymisen edistämistä (25 %). Pienempi mutta kuitenkin merkittävä osa nosti esiin tarvetta velkatilanteen ratkaisuun (16 %) ja asumisen turvaamista (15 %). Vastauksista piirtyy kuva siitä, että talous, työ, asuminen ja jaksaminen kietoutuvat yhteen: taloudellinen niukkuus näkyy arjen hallinnassa, työssä jaksamisessa ja lasten hyvinvoinnissa.

Perheiden vastauksissa nousi vahvasti esiin taloudellisen tuen tarve. Moni toivoi selkeitä, välittömästi arkea helpottavia tukimuotoja, kuten suoria avustuksia tai nykyisten tukien palauttamista ja korottamista. Vastauksissa kuvattiin, kuinka perusarkeen tarvittaisiin pysyvämpää turvaa, jotta jatkuva selviytymisen paine helpottuisi. Lapsiin liittyvät kulut ja arjen välttämättömyydet mainittiin usein konkreettisina kohteina.

"Lapsikorotukset takaisin" (Kahden vanhemman talous, 3 lasta)

"Joku kerta-avustus esim. hankintoihin tai lapsen HSL-lippuun" (Yhteishuoltajuus, 1 lapsi)

"Jos olisi mahdollista saada taloudellista tukea niin ihan sama mikä se on." (Kahden vanhemman talous, 2 lasta)

"Kohtuullinen indeksikorotus palkkaan" (Yhteishuoltajuus, 2 lasta)

Työllistymiseen liittyvissä vastauksissa korostuivat mahdollisuus saada koulutus loppuun, työpaikkojen tarjonta sekä joustavat ratkaisut, jotka ottaisivat huomioon perhetilanteen ja osittaisen työkyvyn. Myös vanhempien ikä ja työmarkkinoilla etenemisen esteet mainittiin konkreettisina haasteina. Toiset näkivät muuton halvemmalle paikkakunnalle tai yrittäjyyden mahdollisuutena parantaa perheen tilannetta.

"Kilometrit verotuksessa (omavastuu alemmas)" (Kahden vanhemman talous, 3 lasta)

"Saisimme koulutukset loppuun ja työelämään" (Kahden vanhemman talous, 1 lapsi)

"Avustus esim muuttoon pienemmälle paikkakunnalle, jossa halvat asunnot" (Kahden vanhemman talous, 6 lasta)

"Enemmän työpaikkoja tarjolle" (Kahden vanhemman talous, 3 lasta)

"Mahdollisuus yli 60v työllistymiseen" (Kahden vanhemman talous, 2 lasta)

"Yritystoiminnan mahdollistuminen" (Yksinhuoltajatalous, 1 lapsi)

"Suojaosan palauttaminen, osa-aikatyömahdollisuuksien selvittäminen" (Yksinhuoltajatalous, 2 lasta)

"Osa-aika- ja keikkatyön arvostaminen" (Kahden vanhemman talous, 2 lasta)

Velkaantumiseen ja maksukykyyn liittyvät huolenaiheet olivat monissa vastauksissa esillä. Perheet kuvasivat tarvetta järjestelyille, ulosoton joustolle ja neuvonnalle, joka auttaisi käytännön asioiden selvittämisessä. Velkojen pitkäaikaisuus ja niiden aiheuttama toivottomuus näkyivät monien kommentteissa.

"Ulosottovelan lyhennysten tauko" (Yksinhuoltajatalous, 1 lapsi)

"Avun pyytäminen ja sen saaminen auttoivat meidän taloutta" (Kahden vanhemman talous, 1 lapsi)

"Velkaneuvonta, pienemmät korot, taloudellinen luotto sosiaalitoimesta" (Yhteishuoltajuus, 1 lapsi)

"Paremmen rahatilanteen myötä velkojakin pääsisi viimein makselemaan pois, näin 20 vuotta myöhemmin... en tiedä millaista on elää luottotietojen kanssa." (Kahden vanhemman talous, 3 lasta)

"Matalan kynnyksen palvelua velkaneuvontaan" (Kahden vanhemman talous, 5 lasta)

"Maksutonta neuvontaa ja apua konkreettisesti asioiden selvittelyyn." (Kahden vanhemman talous, 2 lasta)

Asumisen turvaaminen oli myös merkittävä teema. Perheet kuvasivat vaikeuksia löytää kohtuuhintaista asuntoa, asumistuen riittämättömyyttä ja pelkoa kotinsa menettämisestä. Useissa vastauksissa toivottiin konkreettisia tukimuotoja, kuten vuokranmaksun helpotuksia tai asumistuen korotuksia.

"Asumistuki" (Yksinhuoltajatalous, 2 lasta)

"Olemme menettämässä nykyisen kotimme talon omistajan konkurssin vuoksi. Menetämme tämän vuoksi tod.näk. paljon rahaa ja kotimme." (Yhteishuoltajuus, 1 lapsi)

"Asumistuet isommiksi" (Yhteishuoltajuus, 1 lapsi)

"Asumistuen korotus, kun edullisempiakaan asuntoja ei olisi saatavilla." (Yhteishuoltajuus, 2 lasta)

"Neuvonta, ohjaus, vuokranmaksuun lisäaikaa (esim. Heka on armoton eikä jousta yhtään)" (Kahden vanhemman talous, 6 lasta)

Jaksamisen tukemista koskevilla vastauksilla toistuivat tarpeet keskusteluavulle, terapialle, kriisiavulle ja arjen konkreettiselle helpottamiselle. Useat kuvasivat tarvetta lomalle, lastenhoitoavulle tai lyhyille hoitajaksoille, jotka auttaisivat vanhempia jaksamaan arjessa ja vaikeassa tilanteessa.

"Keskusteluapu" (Yhteishuoltajuus, 1)

"Lasten hoitaminen" (Kahden vanhemman talous, 2)

"Perheloma" (Kahden vanhemman talous, 4)

"Minun sairauden hoito" (Kahden vanhemman talous, 1)

"Kriisiapua asumistilanteeseen." (Yhteishuoltajuus, 1)

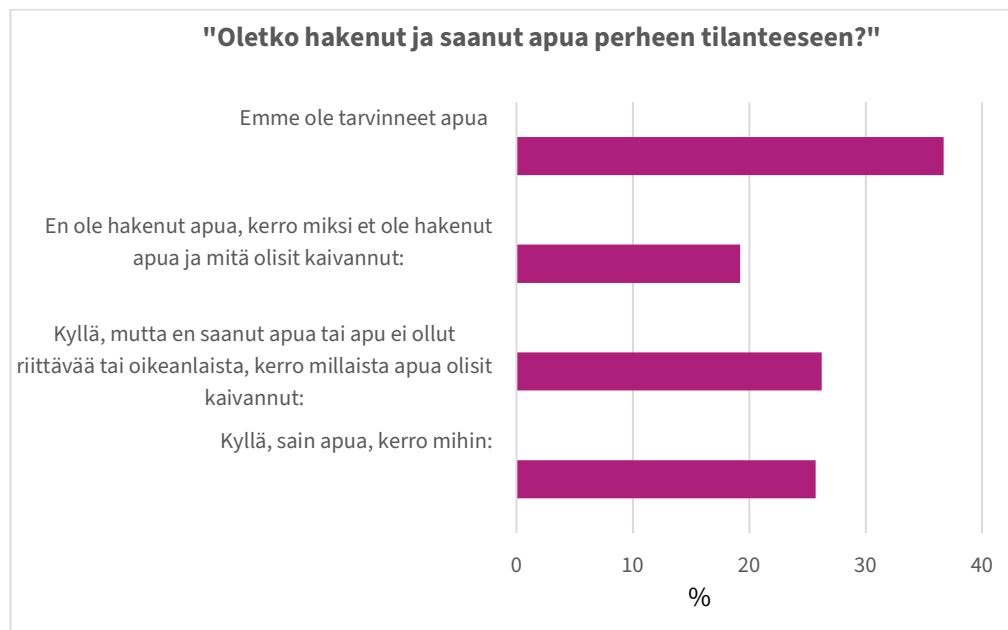
"Lyhytpsykoterapiaa" (Yksinhuoltajatalous, 1)

"Terapia omaan jaksamiseen kriisitilanteessa" (Kahden vanhemman talous, 3)

Avun tarpeet myös kasautuvat. Noin viidesosa ei maininnut yhtään avun tarvetta. 36 prosenttia mainitsi vain yhden avun tarpeen. Noin 42 % perheistä (yli 190 perhettä) kuvasi tarpeita vähintään kahdessa eri teemassa.

AVUN HAKEMINEN JA SEN SAAMINEN

Vastaajilta tiedusteltiin erillisellä kysymyksellä ovatko he hakeneet apua tilanteeseensa. Strukturoituun kysymyksen vastanneista noin neljäsosa (26 %) kertoi hakeneensa apua ja saaneensa sitä. Vastaavasti hieman yli neljäsosa valitsi vaihtoehdon ”kyllä, mutta en saanut apua tai apu ei ollut riittävää tai oikeanlaista”. Viidesosa ilmoitti, ettei ollut hakenut apua, ja 37 prosenttia valitsi vaihtoehdon ”Emme ole tarvinneet apua”. Strukturoidun kysymyksen vastausvaihtoehdoissa pyydettiin täsmentämään avovastausmahdollisuudella, millaista apua he olivat saaneet tai kaivanneet.

Monet perheet kuvaavat saaneensa apua erilaisissa elämäntilanteissa, mutta kokemukset vaihtelevat merkittävästi. Joillekin apu on ollut ratkaisevaa arjen tai talouden hallinnassa, toisille se on merkinnyt hetkellistä helpotusta ilman, että ongelmat olisivat aidosti ratkenneet. Useat vastaajat kertovat saaneensa tukea velkojen järjestelyyn, mielenterveyden haasteisiin tai jaksamiseen liittyvissä tilanteissa. Erityisesti Takuusäätiön palvelut ja lyhytpsykoterapia mainitaan myönteisesti.

"Yhden vapaakuukauden ulosotosta" (Yksinhuoltajatalous, 1 lasta)

"lyhytpsykoterapiaa" (Yksinhuoltajatalous, ? lasta)

"Takuusäätiön takaama järjestelylaina." (Kahden vanhemman talous, 1 lasta)

"Velkoihin,takuusäätiön lainatakaus pelasti meidän arjen ja velkakierteen. Olemme pystyneet järjestämään talouden uudelleen ja saamaan säästöjä" (Kahden vanhemman talous, 1 lasta)

"Saan välillä apua vanhemmilta" (Kahden vanhemman talous, 1 lasta)

- “Terapia omaan jaksamiseen kriisitilanteessa” (Yhteishuoltajuus, 1 lasta)
- “Mielenterveyden haasteet, lääkärissä tulin kuulluksi. Turvakoti.” (Yhteishuoltajuus, 1 lasta)
- “Olen takuusäätiön lainatakauksen saanut” (Yhteishuoltajuus, 2 lasta)
- “Perheneuvolan tuki vanhemman henkiseen jaksamiseen erotilanteessa joka vaikuttaa edelleen myös taloudelliseen tilanteeseen” (Yksihuoltatalous, 4 lasta)
- “Lapsen harrastukseen saatiin tukea” (Kahden vanhemman talous, 6 lasta)
- “Siivousapua sairauden takia” (Yksihuoltatalous, 1 lasta)
- “Olen saanut mielenterveyspalveluista ja neuvolasta keskusteluapua” (Kahden vanhemman talous, 2 lasta)
- “Seurakunta ruoka ja raha-apu, Hope harrastus- ja vaateapu” (Yksihuoltatalous, 1 lasta)

Toisessa vastausvaihtoehdossa apua on kyllä haettu ja saatu, mutta se on koettu riittämättömäksi tai vääränlaiseksi. Näissä kertomuksissa toistuu pettymys siihen, että apu on jäänyt pintapuoliseksi tai sitä ei ole tarjottu ajoissa. Moni kokee jääneensä yksin, vaikka on hakenut apua aktiivisesti. Erityisesti sosiaali- ja terveyspalveluiden resurssien riittämättömyys näkyy useissa kertomuksissa.

- “Pojalle harrastustukea etsin kuntosaliharrastukseen” (Yksihuoltatalous, 1 lasta)
- “Neuvolassa keskusteltu, mutta mitään konkreettista apua ei ole saanut.” (Kahden vanhemman talous, 2 lasta)
- “Lääkärit eivät osaa hoitaa sairauttani, en saa apua oireisiini” (Kahden vanhemman talous, 1 lasta)
- “Sosiaalitoimi ottanut vastaan 7 lastensuojeluilmoitusta, joihin ei juurikaan reagoitu, vasta lapsen jaksamisen huonontuessa aloimme saamaan edes jotain apua.” (Yhteishuoltajuus, 1 lasta)
- “Vielä ei ole luvattu vaikka hain” (Kahden vanhemman talous, 2 lasta)
- “Perheohjauksesta kävimme, ei he työttömyyttä ratkaise.” (Kahden vanhemman talous, 2 lasta)
- “Hain apua vakavaan masennukseen ja lasten hoitoon koska olin hyvin loppu kaikkeen ja suoraan sanottuna itsemurhan partaalla kokoajan. Lapsiperheiden kotipalvelua myönnettiin hetkeksi mutta lopetettiin vaikka itkin etten selviä yksin kun meillä ei ole mitään turvaverkkoa.” (Kahden vanhemman talous, 4 lasta)
- “Taloudellista tukea” (Yhteishuoltajuus, 3 lasta)
- “Isovanhemmat tukevat rahallisesti ja joskus hoitavat lapsia ja auttavat siivouksessa. Tämä stressaa heitä kovasti, ovat vanhoja.” (Kahden vanhemman talous, 2 lasta)
- “Takuusäätiöltä hain apua ulosottojen maksuun että saisin luottotiedot takaisin. Apua en saanut koska olen kelan tuilla asuva! Eli tämäkin apu on vain työläisille, me työttömät unohdetaan ja hyljätään kokonaan” (Kahden vanhemman talous, 3 lasta)
- “konkreettista lastenhoitoapua” (Kahden vanhemman talous, 3 lasta)
- “Hain jo ennen eroa apua lasten isän taloudellisesta väkivallasta, asia kuitattiin sillä että miehen on hankala puhua rahasta joten nyt 2v eron, elatuspäätöksen, sovittelun ja ulosoton jälkeenkin saan elareita itsevaltaisesti päätetyn summan useissa erissä silloin kun siltä vaan etältä tuntuu.” (Yksihuoltatalous, 2 lasta)
- “Kyllä, mutta en saanut apua tai apu ei ollut riittävää tai oikeanlaista, kerro millaista apua olisit kaivannut.” (Yksihuoltatalous, 3 lasta)
- “Apua lapsen haasteisiin.” (?, 3 lasta)

Osa perheistä ei ole hakenut apua lainkaan. Syyt vaihtelevat: jotkut kokevat, ettei apua ole saatavilla, toiset eivät usko olevansa oikeutettuja siihen. Moni kertoo myös epävarmuudesta siitä, mitä apua voisi hakea. Joissain vastauksissa on nähtävissä turhautumista tai luottamuspulaa yhteiskunnallisiin ratkaisuihin.

- “Hallitus päättää kys.asioista” (Kahden vanhemman talous, 3 lasta)

“Koen, etten saa tai ole oikeutettu apuun, koska olen palkkatyössä.” (Yhteishuoltajuus), 1 lasta)

“En kelan mukaan tarvitse tukea 450e asumistuki lopetettiin kokonaan.” (Yksinhuoltajuus, 2 lasta)

“Vielä on jotenkin selvitty ilman apuja.” (, 2 lasta)

“En ole hakenut apua, kerro miksi et ole hakenut apua ja mitä olisit kaivannut.” (Kahden vanhemman talous, 2 lasta)

“Lastenhoitoapu” (Kahden vanhemman talous, 3 lasta)

“En ole hakenut apua koska en tiedä mitä apua voisin hakea” (Kahden vanhemman talous, 3 lasta)

“Taloudellista tukea, mutta se on omistusasujalle mahdotonta.” (Kahden vanhemman talous, 2 lasta)

“En usko, että saisimme tarvittavaa apua. Usko yhteiskuntaan ja terveydenhuoltoon heikentynyt” (Kahden vanhemman talous, 2 lasta)

“Ei ole ollut voimia selvittää esimerkiksi mahdollisuutta päästä velkajärjestelyyn” (Kahden vanhemman talous, 5 lasta)

“Tarkoitus hakea aikuissosiaalityöstä apua mutta en ole saanut aikaiseksi” (Kahden vanhemman talous, 2 lasta)

“Voimat eivät riitä hakemus prosessiin” (Kahden vanhemman talous, 3 lasta)

Lopuksi osa vastaajista (37 %) toteaa yksinkertaisesti, ettei apua ole tarvittu. Tämä ryhmä edustaa niitä perheitä, joiden tilanteet ovat pysyneet hallinnassa taloudellisesti tai henkisesti ilman viranomaisten tai muiden toimijoiden tukea, eivätkä ainakaan toistaiseksi ole tarvinneet tai hakeneet apua.

Kokonaisuutena vastaukset piirtävät kuvan järjestelmästä, jossa apu ei aina kohtaa tarpeita oikea-aikaisesti ja jossa monien perheiden selviytyminen perustuu omaan sitkeyteen, epäviralliseen tukeen ja yksilöllisiin selviytymiskeinoihin.

3.4. VIESTIT PÄÄTTÄJILLE

Tämä luku perustuu kysymykseen, jossa vastaajia pyydettiin kertomaan, millaisia viestejä he haluaisivat välittää maan hallitukselle ja eduskunnalle lapsiperheiden tilanteesta sekä siitä, millaisia päätöksiä tai muutoksia tulisi tehdä, jotta perheiden taloudellinen tilanne ja hyvinvointi paranisivat. Aineistossa on 284 avointa vastausta. Määrällisesti yleisimmät teemat liittyvät taloudelliseen turvattuuteen, tukien ja palveluiden riittämättömyyteen sekä vanhempien jaksamiseen.

Selvästi yleisin ja läpileikkaavin teema on lapsiperheiden taloudellinen turvattuus ja tuen riittämättömyys. Lähes kaksi kolmasosaa vastaajista kuvaa elämää, jossa rahat eivät riitä perustarpeisiin ja jossa sosiaaliturvan heikennykset ovat pahentaneet tilannetta. Vastauksissa taloudellinen niukkuus ja palveluiden puutteet kietoutuvat yhteen: perheiden arki on kuvattu jatkuvaksi selviytymiseksi, jossa ruoan, asumisen ja lääkkeiden hinnat sekä tukien ja palveluiden leikkaukset tekevät jokapäiväisestä elämästä vaikeaa.

Tämä teema kattaa sekä arjen toimeentulon ongelmat että sosiaaliturvan ja palveluiden riittämättömyyden. Monet vanhemmat kuvaavat turhautumista siihen, että tukien ja etuuksien muutokset kohdistuvat juuri heihin, joilla ei ole mahdollisuutta lisätuloihin. Useat korostavat, että leikkaukset eivät säästä yhteiskunnan kokonaismenoja, vaan siirtävät kustannuksia tulevaisuuteen – mielenterveyteen, lapsiperheköyhyyteen ja syrjäytymiseen.

“Elämme jo vähimmällä määrällä, ei voi leikata köyhiltä enempää kun ei ole mistä leikata. Omanarvon tunto - leikattu, terveys - leikattu, ruoka - leikattu, asuminen, leikattu.” (Kahden vanhemman talous, 1 lapsi)

“Lapset ovat syyttömiä vanhemman työttömyyteen ja siksi ihmettelen miksi lapsikorotukset poistettiin, ne oli iso apu kun asuminen ja ruoka on kallistunut valtavasti.” (Kahden vanhemman talous, 2 lasta)

“Asumistuki ennalleen!... Miksi meidän ja muiden kaltaisemme pienituloisten perheiden elämästä piti tehdä tällaista, pelkkää selviytymiskamppailua?” (Yksinhuoltajatalous, 1 lapsi)

“Perustulo kaikille! Tukien suojaosat takaisin, koulutusleikkaukset pitäisi kumota, ulosottovelkojen lyhennykseen enemmän joustoa ja neuvontaa miten ulosoton asioita hoidetaan eri hakemuksilla.” (Yksinhuoltajatalous, 1 lapsi)

“Lapsiperheiden aikuiset ovat lasten henkinen koti. Mielenterveys- ja päihdepalveluihin tulee satsata ja asettaa etenkin alle 18-vuotiaiden vanhempien huoltajat etusijalle!” (Kahden vanhemman talous, 2 lasta)

“Lapsilisät ja yksinhuoltajakorotukset vastaamaan lasten ikää ja iänmukaisia yleisiä elinkustannuksia, jotka eivät lopu lapsen ollessa 17 v tai edes 18v jos lapsi edelleen opiskelee ja asuu vanhemman taloudessa.” (Yksinhuoltajatalous, 4 lasta)

“Panostakaa lastensuojeluun ja perheiden auttamiseen matalalla kynnyksellä, tukea yksinhuoltajille (myös hoitoapua lasten kanssa).” (Yksinhuoltajatalous, 2 lasta)

“Lapsiperheet voivat huonosti. Tulevaisuudessa tulee olemaan paljon mielenterveysongelmia ja syrjäytymistä.” (Kahden vanhemman talous, 2 lasta)

Vanhempien jaksamista ja arjen kuormitusta käsittelevissä vastauksissa toistuu tunne jatkuvasta paineesta ja riittämättömyydestä. Tämä teema liittyy kiinteästi taloudelliseen turvattomuuteen ja palvelujen puutteeseen. Vastaajat kuvaavat, miten huoli rahasta, tuen heikkeneminen ja epävarmuus tulevasta vaikuttavat koko perheen hyvinvointiin.

“Taloudellinen tilanne on koko ajan huonontunut, koitetaan koko ajan vaan sinnitellä lapsen takia. Olen ihan oikeasti järkyttynyt miten ihmisiä voidaan kohdella.” (Yksinhuoltajatalous, 1 lapsi)

“Älkää leikatko tuen saajilta, me ollaan jo muutenkin ahtaalla ja lisäleikkaukset eivät auta meitä tai valtiota.” (Yksinhuoltajatalous, 1 lapsi)

Monet vastaajat osoittavat viestinsä suoraan hallitukselle ja eduskunnalle. Poliittinen kritiikki on laajaa, ja sen ytimessä on kokemus epäoikeudenmukaisuudesta sekä tunne siitä, että päätöksenteossa ei tunnisteta lapsiperheiden todellisuutta. Kritiikki kohdistuu erityisesti leikkauksiin, jotka nähdään paitsi epäinhimillisinä myös yhteiskunnan tulevaisuutta heikentävinä.

“Hallitus vaihtoon ja äkkiä. Heikoimmassa asemassa olevilta ei saa leikata ja tehnyt leikkaukset perua.” (Kahden vanhemman talous, 2 lasta)

“- - Hallituksesta en edes ala tässä puhumaan. Se on ihan turhaa, koska tämä hallitus on päättänyt repiä rahat valmiiksi jo heikoimmilta.” (Kahden vanhemman talous, 6 lasta)

Huolimatta huolesta ja turhautumisesta aineistossa kuuluu myös toivo ja halu vaikuttaa. Monissa viesteissä esitetään konkreettisia ehdotuksia lapsiperheiden tilanteen parantamiseksi: tukien palauttaminen, lapsiperheköyhyyden vähentäminen ja palveluiden vahvistaminen toistuvat usein. Toive paremmasta tulevaisuudesta liittyy siihen, että päätöksenteossa nähtäisiin lapsiperheiden arki inhimillisesti ja pitkäjänteisesti.

“Palauttakaa suojaosat ja nostakaa toimeentulotuki yms. ihmismäiselle tasolle. Lasten harrastusten tukeminen.” (Yksinhuoltajatalous, 1 lapsi)

“Lapsiperheköyhyyttä pitää vähentää. Lapsi ei voi valita millaiseen perheeseen syntyy.” (Kahden vanhemman talous, 2 lasta)

“Myös teini-ikäisten lasten vanhemmat tarvitsevat tukea – sekä taloudellista että henkistä.” (Yhteishuoltajuus, 1 lapsi)

“Samaan aikaan kun lasten lapsuus menee niin meidän vanhempien pitäisi jaksaa. Tulevaisuuden rakentajat menettävät toivon suomen tulevaisuuteen.” (Yksinhuoltajatalous, 4 lasta)

Kokonaisuudessaan aineisto muodostaa yhtenäisen kuvan lapsiperheiden tilanteesta. Enemmistö vastaajista kuvaa arkea, jota hallitsevat taloudellinen epävarmuus, tukien riittämättömyys ja huoli tulevaisuudesta. Nämä aiheet toistuvat suurimmassa osassa vastauksia ja määrittävät aineiston yleisilmettä.

Taloudellisen niukkuuden ohella useat kirjoitukset nostavat esiin kokemuksia siitä, että palvelut eivät ole riittäviä tai helposti saavutettavia. Vastauksissa näkyy pettymys byrokratiaan, vaikeuteen saada apua ja siihen, että perheet kokevat jäävänsä yksin.

“Vanhemmat on loppuun ajettuja ja unohdettuja. Missään ei oteta huomioon, että toinen vanhempi voi olla sairas ja ainoan terveen vanhemman kontolle jää työt, kotityöt, metatyöt, lapset ja puolison tukeminen, eikä yhteiskunta auta mitenkään.” (Kahden vanhemman talous, 2 lasta)

Jaksamiseen liittyvät kuvaukset kytkeytyvät näihin samoihin rakenteellisiin ongelmiin. Useampi vastaaja kuvaa, miten jatkuva epävarmuus, huoli taloudesta ja kuormittava arki vievät voimia ja vaikuttavat myös lasten hyvinvointiin. Nämä viestit eivät muodosta omaa erillistä teemaa vaan ovat osa samaa kokemusta arjen selviytymisestä.

“Arki on jatkuvaa stressiä ja laskemista. Joka kuukausi mietin, mitä voin jättää maksamatta, että ruokaa riittää.” (Yksinhuoltajatalous, 2 lasta)

Poliittinen kritiikki esiintyy aineistossa toistuvasti, mutta sen sävy ja kohde vaihtelevat. Osa vastaajista ilmaisee suoraan pettymystä hallituksen linjauksiin, erityisesti tukien leikkauksiin, kun taas jotkut viestit pysyvät yleisemmällä tasolla toivoen, että päätöksenteossa nähtäisiin perheiden todellisuus.

“Hallitus ajaa lapsiperheitä köyhyyteen. Lapsi ei voi valita perhettään tai lapsuuttaan.” (Kahden vanhemman talous, 2 lasta)

Joissakin vastauksissa tuodaan esiin ajatus, että leikkaukset eivät pitkällä aikavälillä säästä, vaan voivat lisätä kustannuksia esimerkiksi mielenterveysongelmien ja lapsiperheköyhyyden kautta. Tällaiset näkökulmat eivät ole määrällisesti yleisiä, mutta ne tuovat esiin laajempaa huolta yhteiskunnan tulevaisuudesta.

“Älkää leikatko näistä palveluista ja mitkä tiedätte hyvin että, lapsiperhe köyhtyy ja ongelmat kasvavat suuriksi niin ei ole sekään hyvä se vasta kalliiksi tuleekin.” (Yksinhuoltajatalous, 1 lapsi)

Vaikka suurin osa aineistosta on sävyiltään kriittistä ja huolestunutta, mukana on myös toivoa ja halua vaikuttaa. Monissa yksittäisissä viesteissä ehdotetaan konkreettisia keinoja, kuten tukien palauttamista, lapsiperheiden verotuksen keventämistä ja palvelujen vahvistamista. Näissä viesteissä korostuu ajatus, että yhteiskunnan tulevaisuus rakentuu lapsiperheiden hyvinvoinnin varaan.

“Kun lapsilla on hyvä olla, on koko yhteiskunnalla parempi tulevaisuus.” (Kahden vanhemman talous, 2 lasta)

Yhteenvedon voidaan todeta, että aineisto painottuu siis voimakkaasti taloudellisen ja sosiaalisen turvan teemoihin, ja että muut aiheet esiintyvät vain harvoin tai sivujuonteina. Vastaukset muodostavat johdonmukaisen kannanoton lapsiperheiden arjen puolesta: lapsiperheet toivovat, että päätöksenteossa huomioitaisiin perheiden todellisuus ja inhimillisyys arkea koskevissa päätöksissä.

4. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

4.1 KYSELYN TAUSTA JA TAVOITTEET

Tämän selvityksen tavoitteena oli syventää ymmärrystä lapsiperheiden arjesta ja taloudellisesta tilanteesta Suomessa vuoden 2025 kesällä. Kyselyyn vastasi 449 lapsiperhettä eri puolilta maata. Aineisto on laadullisesti painottunut, ja sen ytimessä on perheiden oma kokemus – heidän sanansa, tulkintansa ja arjen kuvauksensa.

Tarkoituksena ei ollut muodostaa tilastollisesti edustavaa kuvaa, vaan tehdä näkyväksi niitä kokemuksia, joita ei tavoiteta pelkkien numeroiden kautta. Laadullinen aineisto kertoo, miten perheiden elämä muuttuu, kun elinkustannukset nousevat ja sosiaaliturvaa heikennetään. Se osoittaa, millaisia vaikutuksia näillä muutoksilla on lasten hyvinvointiin, perheen vuorovaikutukseen ja vanhempien jaksamiseen.

4.2 KESKEISET HAVAINNOT

Taloudellinen tilanne on heikentynyt monilla perheillä. Kolme neljästä vastaajasta kuvaa taloudellisen tilanteensa heikentyneen vuoden aikana. Tulot ovat pienentyneet yli puolella, keskimäärin noin 600 euroa kuukaudessa, samalla kun menot – erityisesti ruoka, asuminen ja energia – ovat kasvaneet. Monet perheet kertovat tilanteesta, jossa tulot riittävät juuri ja juuri perusmenoihin, mutta eivät enää muuhun.

Elinkustannusten nousu ja etuusleikkaukset horjuttavat arjen perustaa. Ruoan, asumisen ja energian kallistuminen koskettaa lähes kaikkia perheitä. Sosiaaliturvan muutokset – kuten asumistuen pieneneminen, työttömyysturvan lapsikorotuksen poisto ja suojaosan poistaminen – ovat vaikeuttaneet erityisesti pienituloisten ja yksinhuoltajien tilannetta. Avovastauksissa toistuvat kuvaukset arjesta, jossa on jatkuvasti valittava laskujen, ruoan ja lääkkeiden välillä. Useampi vanhempi kertoo jättäneensä lääkkeitä ostamatta tai syöneensä vähemmän, jotta lapselle riittäisi ruokaa. Kyse ei ole vain tulojen vähenemisestä, vaan arjen perusturvallisuuden murtumisesta.

Taloudellinen niukkuus näkyy hyvinvoinnissa. Yleisimmät seuraukset liittyvät uupumukseen, stressiin ja häpeään. Vanhemmat kuvaavat jatkuvaa selviytymismoodia ja pelkoa siitä, että pienikin menoerä voi kaataa talouden. Taloudellinen paine heijastuu perhesuhteisiin ja lasten arkeen: jaksaminen lasten kanssa heikkenee, riidat lisääntyvät ja lasten harrastukset joudutaan usein lopettamaan.

Yksinhuoltajaperheet ovat erityisen haavoittuvia. Heidän tulojensa lasku on suhteellisesti suurin, ja monilla on velkaa tai ulosottoja. Kun vastuuta ei voi jakaa, taloudelliset ja psyykkiset kuormat kasautuvat. Tämä näkyy lasten elinoloissa, mutta myös vanhempien mielenterveydessä ja voimavarojen vähenemisessä.

Avun hakeminen on monille vaikeaa. Perheet kuvaavat, että apua saa usein vasta kriisin jälkeen. Byrokratia, viiveet ja pelko leimautumisesta estävät tuen hakemista ajoissa. Järjestöjen ja seurakuntien tarjoama apu koetaan tärkeäksi, mutta sen ei katsota voivan korvata julkisen sektorin vastuuta.

4.3 JOHTOPÄÄTÖKSET JA PERHEIDEN VIESTIT PÄÄTTÄJILLE

Aineisto piirtää yhtenäisen kuvan lapsiperheiden tilanteesta: monissa perheissä arki on jatkuvaa tasapainottelua välttämättömien menojen ja jaksamisen välillä. Köyhyys ei näyttäydä hetkellisenä poikkeamana, vaan monille pysyvänä olosuhteena, jossa toimeentulo, mielenterveys ja perheen vuorovaikutus kietoutuvat toisiinsa.

Monet vanhemmat kuvaavat arkea, jossa selviytyminen vaatii jatkuvaa sopeutumista. Useimmat tekevät kaikkensa lastensa hyvinvoinnin turvaamiseksi – tekevät lisätöitä, karsivat omista menoistaan ja myyvät omaisuuttaan. Tämä osoittaa vahvaa vanhemmuuden moraalialia, mutta myös sitä, että yhteiskunnan rakenteet eivät tällä hetkellä tue riittävästi lapsiperheiden perusturvaa ja jaksamista.

Vastaajien viesteissä toistuu kolme keskeistä pyyntöä: lopettakaa leikkaukset, vahvistakaa perusturvaa ja kohdelkaa lapsiperheitä inhimillisesti. Monien kertomuksissa näkyy kokemus, että päätöksenteossa ei tunnisteta arjen todellisuutta – sitä, että pienetkin muutokset etuuksissa voivat ratkaista, syödäänkö kotona terveellisesti tai pystyykö lapsi osallistumaan harrastukseen.

Useissa vastauksissa korostuu myös tulevaisuuden näkökulma. Vanhemmat muistuttavat, että lapsiperheiden tukeminen ei ole pelkkää sosiaalipolitiikkaa, vaan investointi koko yhteiskunnan kestävyYTEEN. Köyhyyden pitkittyessä kustannukset siirtyvät mielenterveyden, syrjäytymisen ja työkyvyn heikkenemisen kautta tulevaisuuteen.

4.4 LOPUKSI

Kysely osoittaa, että lapsiperheiden arkea määrittävät samanaikaisesti niukkuus ja sinnikkyys. Monien perheiden elämä on jatkuvaa selviytymistä, mutta sen rinnalla näkyy vahva halu turvata lasten hyvinvointi ja usko siihen, että tulevaisuus voi vielä muuttua.

Tulokset muodostavat vahvan moraalisen viestin: lapsiperheiden tukeminen on sekä oikeudenmukaisuutta että kestäväYä yhteiskuntapolitiikkaa. Kun perusturva, mielenterveys ja lasten osallisuus turvataan, vahvistetaan samalla koko yhteiskunnan sosiaalista eheyttä ja luottamusta.

Hyvinvointivaltion mitta ei ole pelkästään taloudellinen, vaan inhimillinen. Se näkyy siinä, miten yhteiskunta huolehtii niistä, joiden varassa tulevaisuus kasvaa.

4.5 TOIMENPIDESUOSITUKSIA

Perusturvan vahvistaminen – Toimeentulotuen, asumistuen ja lapsilisien tasot on arvioitava suhteessa todellisiin elinkustannuksiin. Suojaosien palauttaminen ja etuuspäätösten nopeuttaminen helpottaisivat monien perheiden kriittisiä tilanteita.

Ylivelkaantumisen ja häätöjen ehkäisy – Talous- ja velkaneuvontaa ja ulosoton joustoja on kehitettävä erityisesti lapsiperheille. Ajoissa tarjottu tuki ehkäisee raskaampien palveluiden tarvetta ja vähentää pitkäaikaisia kustannuksia.

Matalan kynnyksen apu ja varhainen tuki – Perhekeskusten, kotipalvelun ja järjestöjen resursseja on lisättävä. Perheiden tulee saada apua jo ennen kriisiä, ja palveluiden on kohdattava heidät kunnioittavasti, ilman syyllistämistä.

Lasten hyvinvointi ja osallisuus – Jokaiselle lapselle tulisi mahdollistaa vähintään yksi maksuton tai tuettu harrastus. Koulujen ja kuntien tukipalveluja on vahvistettava, jotta lasten eriarvoisuus ei kasva.

Yksinhuoltajien ja erityistilanteiden huomioiminen – Yksinhuoltajien toimeentuloturvaa ja mahdollisuuksia työn ja hoivan yhteensovittamiseen on parannettava. Perheiden, joissa on pitkäaikaissairautta tai erityislapsia, tuen tulee olla kokonaisvaltaista ja pitkäjänteistä.

Luottamuksen ja osallisuuden vahvistaminen – Lapsivaikutusten arviointi on tehtävä kaikissa päätöksissä, jotka koskevat sosiaaliturvaa ja perhepalveluja. Perheitä tulee kuulla aidosti ja säännöllisesti päätöksenteon valmistelussa.

LÄHTEET

THL (2025). *THL:n tarkentama laskentamalli muuttaa kuvaa sosiaaliturvaleikkausten vaikutuksista*. Kirjoittajat: Jussi Tervola ja Joonas Ollonqvist. INVEST Working Papers 127/2025. Turku: Turun yliopisto, INVEST – Research Flagship Centre.

Tilastokeskus 2024: *Perheiden määrä kasvoi hieman vuonna 2023*. Tilastokeskus <https://stat.fi/julkaisu/clmyj8x2j81or0cutxcbkj1z0?utm>

Toimeentulotuki 2024. THL tilastoraportti 28/2025. <https://www.julkari.fi/handle/10024/151498>